

**PROCEDURY OBOWIĄZUJĄCE
W I LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCYM
IM. KS. STANISŁAWA STASZICA W HRUBIESZOWIE**

CZĘŚĆ PIERWSZA

POLITYKA OCHRONY MAŁOLETNICH PRZED KRZYWDZENIEM

Naczelną zasadą obowiązującą wszystkich pracowników I Liceum Ogólnokształcącym im. ks. Stanisława Staszica w Hrubieszowie jest podejmowanie działań mających na celu ochronę godności dziecka poszanowanie jego praw. Niedopuszczalne jest stosowanie przez pracowników wobec dziecka przemocy w jakiegokolwiek formie.

Pracownicy szkoły działają w ramach obowiązującego prawa, przepisów wewnętrznych szkoły oraz swoich kompetencji.

Rozdział I

Objaśnienie terminów

1. Pracownikiem szkoły jest osoba zatrudniona na podstawie umowy o pracę lub umowy zlecenia.
2. Dzieckiem jest każda osoba do ukończenia 18 roku życia.
3. Dzieckiem jest każdy uczeń szkoły.
4. Opiekunem dziecka jest osoba uprawniona do reprezentowania dziecka, w szczególności jego rodzic lub opiekun prawny. W myśl niniejszego dokumentu opiekunem jest również rodzic zastępczy.
5. Zgoda opiekuna dziecka oznacza zgodę co najmniej jednego z opiekunów dziecka. Jednak w przypadku braku porozumienia między opiekunami dziecka należy poinformować opiekunów o konieczności rozstrzygnięcia sprawy przez sąd.
6. Przez krzywdzenie dziecka należy rozumieć popełnienie czynu zabronionego na szkodę dziecka przez jakąkolwiek osobę, w tym pracowników szkoły lub zaniedbanie dziecka przez jego opiekunów.

Krzywdzeniem jest:

- przemoc fizyczna - jest to celowe uszkodzenie ciała, zadawanie bólu lub groźba uszkodzenia ciała. Skutkiem przemocy fizycznej mogą być złamania, siniaki, rany cięte, poparzenia, obrażenia wewnętrzne;
- przemoc emocjonalna - to powtarzające się poniżanie, upokarzanie i ośmieszanie dziecka, wciąganie dziecka w konflikt osób dorosłych, manipulowanie nim, brak odpowiedniego wsparcia, uwagi i miłości, stawianie dziecku wymagań i oczekiwań, którym nie jest ono w stanie sprostać;
- przemoc seksualna - to angażowanie dziecka w aktywność seksualną przez osobę dorosłą. Wykorzystywanie seksualne odnosi się do zachowań z kontaktem fizycznym (np. dotykanie dziecka, współżycie z dzieckiem) oraz zachowania bez kontaktu

fizycznego (np. pokazywanie dziecku materiałów pornograficznych, podglądanie, ekshibicjonizm). Przemoc ta może być jednorazowym incydem lub powtarzać się przez dłuższy czas;

- zaniedbywanie - to niezaspokajanie podstawowych potrzeb materialnych i emocjonalnych dziecka przez rodzica lub opiekuna prawnego, niezapewnienie mu bezpieczeństwa, odpowiedniego jedzenia, ubrań, schronienia, opieki medycznej, bezpieczeństwa, brak nadzoru w czasie wolnym oraz odpowiedniej opieki podczas wypełniania obowiązku szkolnego.
7. Osoba odpowiedzialna za Internet to wyznaczony przez dyrektora placówki pracownik, sprawujący nadzór nad korzystaniem z Internetu przez dzieci na terenie placówki oraz nad bezpieczeństwem dzieci w Internecie.
  8. Osoba odpowiedzialna za *Politykę ochrony dzieci przed krzywdzeniem* to wyznaczony przez dyrektora placówki pracownik sprawujący nadzór nad jego realizacją w placówce zwany dalej koordynatorem ds. bezpieczeństwa.
  9. Dane osobowe dziecka to wszelkie informacje umożliwiające identyfikację dziecka.

Rozdział II

Procedury interwencji w przypadku krzywdzenia dziecka

§1

W przypadku uzyskania przez pracownika szkoły informacji, że dziecko jest krzywdzone, pracownik ma obowiązek sporządzenia notatki służbowej i przekazania uzyskanej informacji koordynatorowi, pedagogowi lub dyrektorowi szkoły.

§2

1. Na agresywne zachowanie uczniów reaguje każda osoba, która bezpośrednio takie sytuacje zauważy.
2. Osoba ta natychmiast przerywa agresywne zachowanie uczniów, odizolowuje sprawcę od innych uczniów. Nie pozostawia sprawcy samego.

A. W przypadku krzywdzenia dziecka na terenie szkoły przez pracownika szkoły lub inne osoby

1. Osoba, która zauważyła, że jakiegokolwiek dziecko jest krzywdzone przez pracownika jest zobowiązana niezwłocznie powiadomić o tym dyrektora szkoły.
2. Dyrektor rozpoznaje sytuację osobiście lub na jego polecenie pedagog szkolny prowadzi rozmowę wyjaśniającą z uczniem i ewentualnymi świadkami zdarzenia. Z rozmowy sporządzona zostaje notatka służbowa.
3. Jeśli sprawę zgłosi rodzic, dyrektor rozmawia o zauważonej sytuacji z rodzicami pokrzywdzonego dziecka.

4. Dyrektor szkoły prowadzi rozmowę z pracownikiem podejrzanym o krzywdzenie dziecka. Z rozmowy sporządzona zostaje notatka zawierająca listę osób uczestniczących, przebieg rozmowy, wnioski i postanowienia.
5. Dyrektor w celu wyjaśnienia prawdziwości faktów, sporządza opis zaistniałej sytuacji oraz plan pomocy dziecku - na podstawie rozmów:
  - a) z dzieckiem (w obecności pedagoga lub wychowawcy klasy, który sporządza notatkę z rozmowy);
  - b) ze zgłaszającym fakt krzywdzenia dziecka;
  - c) z podejrzanym o krzywdzenie.
6. Plan pomocy dziecku powinien zawierać wskazania dotyczące:
  - a) działań, jakie szkoła podejmuje na rzecz dziecka, w celu zapewnienia mu poczucia bezpieczeństwa, w tym zgłoszenie podejrzenia krzywdzenia do odpowiedniej instytucji;
  - b) zdyscyplinowanie krzywdzącego;
  - c) wsparcia, jakie placówka zaoferuje dziecku;
  - d) skierowania dziecka do specjalistycznej placówki pomocy dziecku, jeżeli istnieje taka potrzeba.
7. W przypadku potwierdzenia podejrzenia, że fakt krzywdzenia miał miejsce, na wniosek dyrektora szkoły, właściwy organ wszczyna postępowanie zmierzające do ukarania pracownika karą porządkową lub dyscyplinarną.

B. W przypadku krzywdzenia dziecka na terenie i poza terenem szkoły przez opiekuna lub inną osobę

1. Każdy pracownik szkoły, który poweźmie informację o podejrzeniu krzywdzenia ucznia przez jakąkolwiek osobę dorosłą, niebędącą pracownikiem szkoły jest zobowiązany niezwłocznie powiadomić o podejrzeniu dyrektora szkoły oraz sporządzić notatkę służbową zawierającą opis zaobserwowanych symptomów.
2. Dyrektor szkoły wzywa osobę, którą podejrzewa się o krzywdzenie i informuje ją o podejrzeniu.
3. Dyrektor, po rozmowie z osobą, którą podejrzewa o krzywdzenie dziecka, niezwłocznie prowadzi działania wyjaśniające; rozmawia z dzieckiem i ewentualnymi świadkami zdarzenia, odbywa się także rozmowa z wychowawcą dziecka, jeśli trzeba, nauczycielami uczącymi oraz innymi pracownikami szkoły. Te rozmowy może prowadzić wskazana przez dyrektora szkoły osoba (np. pedagog szkolny). Z rozmów sporządzana zostaje notatka.
4. Dyrektor w celu wyjaśnienia faktów, sporządza opis zaistniałej sytuacji oraz plan pomocy dziecku — na podstawie rozmów:
  - a) z dzieckiem (w obecności pedagoga lub wychowawcy klasy, który sporządza notatkę z rozmowy),
  - b) ze zgłaszającym fakt krzywdzenia dziecka,
  - c) z podejrzanym o krzywdzenie.

5. Plan pomocy dziecku powinien zawierać wskazania dotyczące:
- a) działań, jakie szkoła podejmuje w celu zapewnienia bezpieczeństwa dziecku, w tym zgłoszenia podejrzenia krzywdzenia do odpowiedniej instytucji;
  - b) wsparcia, jakie szkoła zaoferuje dziecku;
  - c) skierowania dziecka do specjalistycznej placówki pomocy dziecku, jeżeli istnieje taka potrzeba.

§3

1. W przypadkach bardziej skomplikowanych (dotyczących wykorzystywania seksualnego oraz znęcania fizycznego i psychicznego o dużym nasileniu) dyrektor powołuje zespół interwencyjny, w skład którego mogą wejść: pedagog/psycholog, wychowawca dziecka, dyrektor, inni pracownicy mający wiedzę o krzywdzeniu dziecka lub o dziecku (dalej jako zespół interwencyjny).
2. Zespół interwencyjny sporządza plan pomocy dziecku, spełniający wymogi określone w §2A, §2B Polityki na podstawie opisu sporządzonego przez dyrektora oraz informacji uzyskanych przez członków zespołu.
3. W przypadku, gdy podejrzenie krzywdzenia zgłosili opiekunowie dziecka, powołanie zespołu jest obligatoryjne. Zespół interwencyjny wzywa opiekunów dziecka na spotkanie wyjaśniające, podczas którego może zaproponować opiekunom diagnozowanie zgłaszanego podejrzenia w zewnętrznej, bezstronnej instytucji. Ze spotkania sporządza się protokół.

§4

1. Plan pomocy dziecku jest przedstawiany przez dyrektora lub pedagoga szkolnego rodzicom/opiekunom z zaleceniem współpracy przy jego realizacji.
2. Wychowawca klasy monitoruje przebieg realizacji planu i jego skutków względem dziecka.
3. Dyrektor informuje rodziców/opiekunów o obowiązku szkoły zgłoszenia podejrzenia krzywdzenia dziecka do odpowiedniej instytucji (prokuratura/policja lub sąd).
4. Po poinformowaniu rodziców przez dyrektora – zgodnie z punktem poprzedzającym - dyrektor składa zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa do prokuratury/policji lub wnioski o wgląd w sytuację rodziny do Sądu Rejonowego, Wydział Rodzinny i Nieletnich.
5. W uzasadnionych przypadkach pedagog szkolny uruchamia w szkole procedurę założenia Niebieskiej Karty.
6. Dalszy tok postępowania leży w kompetencji instytucji wskazanych w punkcie poprzedzającym.
7. W przypadku, gdy podejrzenie krzywdzenia zgłosili opiekunowie dziecka, a podejrzenie to nie zostało potwierdzone, należy o tym fakcie poinformować opiekunów dziecka na piśmie.

§5

1. Z przebiegu interwencji sporządza się kartę interwencji, której wzór stanowi załącznik nr 1 do niniejszej Polityki. Kartę załącza się do akt osobowych dziecka.
2. Wszyscy pracownicy szkoły i inne osoby, które w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych powzięły informację o krzywdzeniu dziecka lub informacje z tym związane, są zobowiązane do zachowania tych informacji w tajemnicy, wyłączając informacje przekazywane uprawnionym instytucjom w ramach działań interwencyjnych.

Rozdział III

Procedura reagowania i działania w przypadku niewłaściwych relacji między dziećmi

1. Dziecko, które czuje się pokrzywdzone przez inne dzieci, zgłasza ten fakt każdemu pracownikowi szkoły.
2. Wszelkie przejawy przemocy, agresji, w tym fizycznej, powinny być niezwłocznie przerwane przez pracownika lub inne osoby będące świadkami incydentu. Pracownik po powzięciu informacji i zawiadomieniu pedagoga, dyrektora oraz rodziców dziecka, sporządza protokół interwencji.
3. Zespół nauczycieli i specjalistów pracujących z pokrzywdzonym dzieckiem podejmuje niezwłocznie działania mające na celu zniwelowanie przejawów agresji i przemocy, a także wszelkich niewłaściwych zachowań małoletnich we współpracy z instytucjami, organizacjami udzielającymi pomocy dzieciom i młodzieży, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w tym specjalistycznymi.
4. Jeżeli dyrektor we współpracy z zespołem nauczycieli i specjalistów udzielających uczniom pomocy psychologiczno – pedagogicznej, stwierdzi konieczność, wówczas powiadamia organy zewnętrzne (instytucje pomocy społecznej, policję, sąd rodzinny) o zaistniałej sytuacji oraz potrzebie, np. wglądu w sytuację rodzinną dziecka.
5. Koordynator we współpracy z wychowawcą, pracownikiem, który stwierdził zagrożenie lub wystąpienie krzywdzenia dziecka, nauczycielami specjalistami (wg potrzeb) organizuje spotkanie z rodzicami małoletniego (przedstawia ustalone przez ww. zespół formy i zadania pomocy psychologiczno-pedagogicznej, którą ma zostać objęty małoletni). O objęciu dziecka, które jest podejrzane lub dopuściło się krzywdzenia innego małoletniego, ustalonymi formami pomocy psychologiczno – pedagogicznej, zostają powiadomieni jego rodzice na odrębnym spotkaniu.
6. W przypadku braku współpracy ze szkołą rodziców, ucznia podejrzanego o krzywdzenie lub krzywdzącego małoletniego, – dyrektor we współpracy z koordynatorem, podejmuje, po ocenie sytuacji, decyzję o ewentualnym zawiadomieniu organów zewnętrznych (pomocy społecznej, policji, sądu rodzinnego).
7. Szkoła prowadzi działania wychowawczo – profilaktyczne (uwzględnione w programie wychowawczo – profilaktycznym szkoły) w celu zapobiegania i uświadamiania niewłaściwych zachowań, przemocy, innych form krzywdzenia małoletnich.

Rozdział IV

Procedury zapewniające bezpieczne relacje między dziećmi a pracownikami

Pracownik szkoły zobowiązany jest do utrzymania profesjonalnej relacji z uczniami i każdorazowego rozważenia, czy jego relacja, komunikat bądź działanie wobec ucznia są adekwatne do sytuacji, bezpieczne, uzasadnione i sprawiedliwe wobec innych dzieci. Pracownik powinien działać w sposób otwarty i przejrzysty dla innych, aby zminimalizować ryzyko błędnej interpretacji swojego zachowania.

1. Komunikacja z uczniami.
  - a) W komunikacji z dziećmi należy zachować cierpliwość i szacunek.
  - b) Pracownik musi słuchać uważnie dzieci i udzielać im odpowiedzi adekwatnych do ich wieku i danej sytuacji.
  - c) Nie wolno pracownikowi zawstydząć, upokarzać, lekceważyć i obrażać ucznia. Nie wolno krzyczeć w sytuacji innej niż wynikająca z zagrożenia bezpieczeństwa uczniów.
  - d) Nie wolno pracownikowi szkoły ujawniać informacji wrażliwych dotyczących ucznia wobec osób nieuprawnionych, w tym wobec innych uczniów. Obejmuje to wizerunek dziecka, informacje o jego sytuacji rodzinnej, ekonomicznej, medycznej, opiekuńczej i prawnej.
  - e) Podejmując decyzje dotyczące ucznia, pracownik informuje go o tym i stara się brać pod uwagę jego oczekiwania.
  - f) Należy szanować prawo ucznia do prywatności. Jeśli konieczne jest odstępianie od zasady poufności, aby chronić dziecko, należy wyjaśnić mu to najszybciej, jak to możliwe.
2. Działania z dziećmi.
  - a) Pracownik szkoły docenia i szanuje wkład dzieci w podejmowane działania. Aktywnie je angażuje i traktuje równo bez względu na płeć, orientację seksualną, sprawność/ niepełnosprawność, status społeczny, etniczny, kulturowy, religijny i światopogląd.
  - b) Pracownik unika faworyzowania.
  - c) Nie wolno pracownikowi szkoły przyjmować pieniędzy ani prezentów od uczniów, ani rodziców/opiekunów prawnych. Nie wolno mu wchodzić w relacje jakichkolwiek zależności wobec ucznia i rodziców/opiekunów ucznia. Nie wolno mu zachowywać się w sposób mogący sugerować innym istnienie takiej zależności i prowadzący do oskarżeń o nierówne traktowanie, bądź czerpanie korzyści majątkowych i innych. Nie dotyczy to okazjonalnych podarków o niewielkiej wartości związanych ze świętami w roku szkolnym np. kwiatów, słodczy czy drobnych upominków wręczanych przez klasę.
3. Kontakt poza godzinami pracy.
  - a) Kontakt z uczniami powinien odbywać się wyłącznie w godzinach pracy i dotyczyć celów edukacyjnych lub wychowawczych.
  - b) Kontakty z uczniami powinny odbywać się za pośrednictwem służbowych kanałów komunikacyjnych.

- c) Jeśli zachodzi taka konieczność właściwą formą komunikacji z uczniami i ich rodzicami lub opiekunami poza godzinami pracy są kanały służbowe (e-mail, telefon służbowy, dziennik elektroniczny, MS Teams).
- d) Niewskazane są spotkania z uczniami poza szkołą. W przypadku takiej konieczności potrzebna jest zgoda rodziców (dzieci niepełnoletnich)
- e) Utrzymywanie relacji towarzyskich lub rodzinnych (jeśli dzieci i rodzice/opiekunowie dzieci są osobami bliskimi wobec pracownika) wymaga zachowania poufności.

Rozdział V

Zasady ochrony danych osobowych dziecka

§1

1. Dane osobowe dziecka podlegają ochronie na zasadach określonych w ustawie o ochronie danych osobowych z dnia 29 sierpnia 1997 r.
2. Pracownik szkoły ma obowiązek zachowania w tajemnicy danych osobowych, które przetwarza oraz zachowania w tajemnicy sposobów zabezpieczenia danych osobowych przed nieuprawnionym dostępem.
3. Dane osobowe dziecka są udostępniane wyłącznie osobom i podmiotom uprawnionym na podstawie odrębnych przepisów.
2. Pracownik szkoły jest uprawniony do przetwarzania danych osobowych dziecka i udostępniania tych danych w ramach zespołu interdyscyplinarnego powołanego w trybie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r.

§2

Pracownik szkoły może wykorzystać informacje o dziecku w celach szkoleniowych lub edukacyjnych wyłącznie z zachowaniem anonimowości dziecka oraz w sposób uniemożliwiający identyfikację dziecka.

§3

1. Pracownik szkoły nie udostępnia przedstawicielom mediów informacji o dziecku ani jego opiekunie.
2. Pracownik szkoły, w wyjątkowych i uzasadnionych sytuacjach, może skontaktować się z opiekunem dziecka i zapytać go o zgodę na podanie jego danych kontaktowych przedstawicielom mediów. W przypadku wyrażenia zgody, pracownik szkoły podaje przedstawicielowi mediów dane kontaktowe opiekuna dziecka.
3. Pracownik szkoły nie kontaktuje przedstawicieli mediów z dziećmi.
4. Pracownik szkoły nie wypowiada się w kontakcie z przedstawicielami mediów o sprawie dziecka lub jego opiekuna. Zakaz ten dotyczy także sytuacji, gdy pracownik szkoły jest przeświadczony, iż jego wypowiedź nie jest w żaden sposób utrwalana.
5. Pracownik szkoły, w wyjątkowych i uzasadnionych sytuacjach, może wypowiedzieć się w kontakcie z przedstawicielami mediów o sprawie dziecka lub jego opiekuna - po wyrażeniu pisemnej zgody przez opiekuna dziecka.

§4

1. W celu realizacji materiału medialnego można udostępnić mediom wybrane pomieszczenie instytucji. Decyzję w sprawie udostępnienia pomieszczenia podejmuje dyrektor.
2. Dyrektor szkoły, podejmując decyzję, o której mowa w poprzedzającym punkcie, poleca sekretariatowi szkoły przygotować wybrane pomieszczenie instytucji w celu realizacji materiału medialnego w taki sposób, by uniemożliwić filmowanie przebywających na terenie szkoły dzieci.

Rozdział VI

Zasady ochrony wizerunku dziecka

§1

Szkoła, uznając prawo dziecka do prywatności i ochrony dóbr osobistych, zapewnia ochronę wizerunku dziecka.

§2

1. Pracownikowi szkoły nie wolno umożliwiać przedstawicielom mediów utrwalania wizerunku dziecka (filmowania, fotografowania) na terenie placówki bez pisemnej zgody opiekuna dziecka.
2. Rodzic/opiekun wyraża pisemną zgodę na utrwalanie wizerunku dziecka podczas pierwszego zebrania z wychowawcą klasy.
3. Jeżeli wizerunek dziecka stanowi jedynie szczegół całości takiej jak zgromadzenie, krajobraz, publiczna impreza, zgoda opiekunów na utrwalanie wizerunku dziecka nie jest wymagana.

§3

W przypadku podejrzenia niewłaściwego rozpowszechniania wizerunku, danych osobowych, w tym danych wrażliwych, dyrektor niezwłocznie rejestruje i zgłasza zdarzenie Inspektorowi Ochrony Danych.

Rozdział VII

Zasady dostępu dzieci do Internetu

§1

1. Szkoła, zapewniając uczniom dostęp do Internetu, podejmuje działania zabezpieczające uczniów przed dostępem do treści, które mogą stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju, w szczególności instaluje i aktualizuje oprogramowanie zabezpieczające.
2. Uczniowie korzystają z urządzeń elektronicznych na terenie szkoły pod opieką i nadzorem oraz za zgodą nauczycieli.

3. W przypadku dostępu realizowanego pod nadzorem pracownika placówki, pracownik ma obowiązek informowania dzieci o zasadach bezpiecznego korzystania z Internetu. Pracownik szkoły czuwa także nad bezpieczeństwem korzystania z Internetu przez dzieci podczas lekcji.
4. W szkole prowadzone są działania, w tym warsztaty i szkolenia w zakresie profilaktyki oraz umiejętności bezpiecznego korzystania z Internetu.

§2

1. Wyznaczony pracownik szkoły zapewnia, by na wszystkich komputerach na terenie placówki z dostępem do Internetu było zainstalowane i aktualizowane:
  - a) oprogramowanie filtrujące treści internetowe;
  - b) oprogramowanie antywirusowe;
  - c) oprogramowanie antyspamowe.
2. Wymienione w pkt 1 niniejszego paragrafu oprogramowania są aktualizowane przez wyznaczonego pracownika szkoły.

§3

1. Dyrektor szkoły wyznacza osobę odpowiedzialną za monitorowanie realizacji niniejszej Polityki w szkole (załącznik nr 2).
2. Osoba, o której mowa w pkt 1, jest odpowiedzialna za monitorowanie realizacji „Polityki ochrony dzieci przed krzywdzeniem”, za reagowanie na sygnały naruszania Polityki oraz za proponowane zmiany w Polityce.

§4

W przypadku stwierdzenia lub powzięcia informacji o występującej cyberprzemocy pracownicy niezwłocznie reagują:

1. zgłaszając problem koordynatorowi i rodzicom, po ocenie sytuacji przez koordynatora i dyrektora, jeżeli zachodzi potrzeba, powiadamiają organy zewnętrzne (policję, sąd rodzinny);
2. przerywając akt cyberprzemocy poprzez usunięcie wpisu przez sprawcę cyberprzemocy lub zawiadomienie administratora serwisu w celu usunięcia materiału;
3. sporządzają kartę interwencji;
4. tworząc zespół nauczycieli i specjalistów udzielający pomocy psychologiczno – pedagogicznej pokrzywdzonemu dziecku (a także dziecku będącemu sprawcą) we współpracy z rodzicami wyżej wymienionych małoletnich oraz instytucjami zewnętrznymi (według potrzeb);
5. w przypadku braku współpracy ze strony rodziców małoletniego podejrzanego lub będącego odpowiedzialnym za cyberprzemoc koordynator i dyrektor po dokonaniu oceny sytuacji i poinformowaniu rodziców, jeżeli zachodzi taka konieczność, powiadamiają właściwe instytucje i organy (pomoc społeczną, policję, sąd rodzinny);
6. podejmują działania profilaktyczne, uwzględniające pojawiające się problemy związane między innymi z funkcjonowaniem uczniów w sieci Internet, cyberprzemocą,

we współpracy z instytucjami zewnętrznymi, w tym poradnią psychologiczno - pedagogiczną.

Rozdział VIII

Przepisy końcowe

1. Polityka wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.
2. Ogłoszenie następuje w sposób dostępny dla pracowników instytucji, w szczególności poprzez wywieszenie w miejscu ogłoszeń dla pracowników lub poprzez przesłanie jej tekstu drogą elektroniczną.

Załącznik nr 1 do Polityki ochrony dzieci przed krzywdzeniem:

Karta interwencji

1. Imię i nazwisko dziecka	
2. Przyczyna interwencji (forma krzywdzenia)	
3. Osoba zawiadamiająca o podejrzeniu krzywdzenia	
4. Opis działań podjętych przez pedagoga (data i działanie)	

5. Spotkanie z opiekunem dziecka (data i opis spotkania)	
6. Forma podjętej interwencji (zakreślić właściwe)	☐ Wniosek o wgląd w sytuację dziecka/rodziny ☐ Zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa ☐ Inny rodzaj interwencji, jaki? ....
7. Dane dotyczące interwencji (nazwa organu, do którego zgłoszono interwencję i data interwencji)	
8. Wyniki interwencji: działania organów, jeśli	

szkoła uzysk ała infor macje o wynik ach / działa nia szkoł y /dział ania rodzic ów	

Załącznik nr 2 do Polityki ochrony dzieci przed krzywdzeniem:

Monitoring standardów - ankieta

	TAK	NIE
1. Czy zapoznałeś się z dokumentem <i>Procedury obowiązujące w I Liceum Ogólnokształcącym im. ks. S. Staszica w Hrubieszowie?</i>		
2. Czy znasz <i>Politykę ochrony małoletnich przed krzywdzeniem</i> obowiązującą w I Liceum Ogólnokształcącym im. ks. Stanisława Staszica w Hrubieszowie?		
3. Czy potrafisz rozpoznać symptomy krzywdzenia dzieci?		
4. Czy wiesz jak reagować na symptomy krzywdzenia dzieci?		
5. Czy zdarzyło Ci się zaobserwować naruszenie zasad zawartych w <i>Polityce ochrony małoletnich przed krzywdzeniem</i> przez innego pracownika?		
6. Czy masz jakieś uwagi/poprawki /sugestie dotyczące <i>Polityki ochrony małoletnich przed krzywdzeniem?</i>		

CZĘŚĆ DRUGA

PROCEDURY POSTĘPOWANIA W SYTUACJACH TRUDNYCH I KRYZYSOWYCH

§1

Sytuacja kryzysowa jest to zbieg zdarzeń, okoliczności i zachowań, które zakłócają normalny tryb funkcjonowania społeczności, jednostki. Zdarzenia te występują nagle i nieoczekiwanie. Skuteczność działania w kryzysie zależna jest od klarownego podziału obowiązków między pracownikami szkoły. W związku z tym szkoła powołuje **Szkolny Zespół Zarządzania Kryzysowego**.

W skład Szkolnego Zespołu Zarządzania Kryzysowego wchodzi:

1. dyrektor, wicedyrektor szkoły:
  - a) określa zadania poszczególnych osób w sytuacji kryzysowej;
  - b) monitoruje przygotowanie szkoły do sytuacji kryzysowej;
  - c) wprowadzanie wypracowanych procedur postępowania;
  - d) przygotowywanie oficjalnych oświadczeń oraz informacji dla mediów;
  - e) tworzenie zasad współpracy szkoły z poradnią, zbieranie oraz zgłaszanie potrzeb;
  - f) reprezentowanie szkoły w kontaktach z innymi instytucjami.
2. koordynator do spraw bezpieczeństwa:
  - a) współpracuje z dyrektorem w sytuacji kryzysu;
  - b) koordynuje działania interwencyjne wraz z dyrektorem;
3. wychowawca/nauczyciel zaangażowany bezpośrednio w sytuację kryzysową;
  - a) powiadamia uczniów w klasie i podejmuje temat w dyskusji;

- b) niezwłocznie identyfikuje uczniów potrzebujących porady, pomocy i zawiadamia o tym psychologa, pedagoga lub specjalistę wspierającego szkołę;
  - c) eskortuje uczniów szczególnie pobudzonych, roztrzęsionych do miejsca udzielania pomocy;
  - d) monitoruje stan uczniów w okresie późniejszym;
  - e) towarzyszy uczniom rannym, chorym lub znajdującym się w stanie szoku;
  - f) angażuje zespół klasowy w konstruktywne lub pożądane formy aktywności (w zależności od rodzaju zdarzenia);
  - g) zmniejsza dolegliwość skutków w okresie po zdarzeniu.
4. pedagog / psycholog:
- koordynuje działania związane z pomocą psychologiczną, w tym zgłasza zapotrzebowanie wsparcia w tym zakresie;
  - pozostaje w stałym kontakcie z wychowawcą;
  - prowadzi ewidencję uczniów, którym należy udzielać pomocy;
  - informuje rodziców/opiekunów prawnych o konieczności udzielania pomocy i zachęca do kontynuowania stosownych form pomocy poza szkołą;
  - pomaga rodzicom w zrozumieniu podstawowych, typowych reakcji ich dzieci na zdarzenie kryzysowe;
  - pomaga pozostałemu personelowi szkoły w radzeniu sobie z własnymi reakcjami na zdarzenie kryzysowe.
5. pielęgniarka (jeśli jest dostępna):
- udziela pierwszej pomocy przed medycznej;
  - zgłasza potrzeby pomocy medycznej (wg oceny zagrożenia życia, zdrowia);
  - aranżuje osoby towarzyszące uczniom odwożonym do szpitali;
  - udziela uczniom informacji o ew. konsekwencjach dla zdrowia, jakie niesie ze sobą incydent;
  - przekazuje lekarzom kluczowe informacje o sytuacji, poszkodowanych.
6. sekretariat szkoły:
- kieruje wszelkie telefony, zapytania do osoby wyznaczonej do kontaktów z mediami;
  - zawiadamia członków Szkolnego Zespołu Kryzysowego o miejscach, terminach spotkań;
  - kieruje służbami interweniującymi do miejsca incydentu, udziela informacji o topografii budynku, specyficznych cechach sytuacji.

§2

Do zadań szkolnego zespołu reagowania kryzysowego należy:

1. ocena sytuacji kryzysowej;
2. reagowanie na sygnały świadczące o sytuacji zagrażającej;
3. podejmowanie i koordynowanie działań interwencyjnych w obliczu sytuacji kryzysowej;
4. dbanie o realizację ustanowionych procedur;
5. przydzielanie zadań i obowiązków;

6. organizacja wsparcia i pomocy specjalistycznej;
7. ewentualny kontakt z mediami;
8. dbanie o bezpieczeństwo;
9. podejmowanie działań prewencyjnych;
10. współpraca i korzystanie z zasobów innych instytucji;
11. poinformowanie właściwych służb o zaistniałej sytuacji.

§3

W oparciu o diagnozę środowiska szkolnego opracowano mapę sytuacji kryzysowych, mogących zdarzyć się w szkole.

- I. Procedura postępowania w przypadku, gdy uczeń, został przyłapany na paleniu papierosów
- II. Procedura w przypadku, gdy nauczyciel podejrzewa, że na terenie szkoły uczeń znajduje się pod wpływem alkoholu lub narkotyków lub innych środków odurzających.
- III. Procedura postępowania w przypadku, gdy nauczyciel znajduje na terenie szkoły substancję przypominającą wyglądem narkotyk.
- IV. Procedura postępowania w przypadku podejrzenia, że uczeń posiada przy sobie substancję przypominającą narkotyk.
- V. Procedura w przypadku uzyskania informacji, że uczeń, który nie ukończył 18 lat, przejawia zachowania wskazujące na demoralizację (w tym także przejawia zachowania charakteryzujące się arogancją, wulgarnością oraz przemocą emocjonalną, np. utrudnia lub uniemożliwia prowadzenie zajęć lekcyjnych).
- VI. Procedura w przypadku popełnienia czynu karalnego przez ucznia:
- VII. Procedura udzielania uczniom pierwszej pomocy przedlekarskiej.
- VIII. Procedura w sytuacji zaistnienia wypadku powodującego lekkie, nie wymagającego interwencji lekarza (powierzchniowe zranienie, otarcia naskórka, stłuczenia).
- IX. Procedura postępowania w sytuacji zaistnienia wypadku ucznia wymagającego interwencji lekarza.
- X. Procedura w sytuacji zaistnienia wypadku powodującego ciężkie uszkodzenia ciała lub ze skutkiem śmiertelnym.
- XI. Procedura w wypadku agresji ucznia wobec nauczyciela.
- XII. Procedura reagowania – próba samobójstwa ucznia.
- XIII. Procedura reagowania – żałoba po śmierci ucznia.

- XIV. Procedura reagowania – konieczność zawiadomienia o śmierci ucznia.
- XV. Procedura reagowania – incydent bombowy.
- XVI. Podłożenie podejrzanego pakunku.
- XVII. Wtargnięcie napastnika (terrorysty) do szkoły.
- XVIII. Wypadek skażenia chemicznego lub biologicznego szkoły.
- XIX. Procedura postępowania w przypadku ciąży uczennicy.
- XX. Procedura korzystania z telefonów komórkowych i sprzętu elektronicznego.
- XXI. Procedura postępowania w przypadku dewastacji lub kradzieży mienia należącego do innego ucznia lub szkoły.
- XXII. Procedury postępowania z dzieckiem przewlekle chorym w szkole

I. PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU, GDY UCZEŃ ZOSTAŁ PRZYŁAPANY NA PALENIU PAPIEROSÓW

1. Wyjaśnienie powstałej sytuacji i rozmowa z uczniem (wychowawca- uczeń).
2. Sporządzenie notatki o zaistniałym zdarzeniu i umieszczenie jej w dokumentacji wychowawcy.
3. Wychowawca zobowiązany jest powiadomić rodziców ucznia o całym zdarzeniu.
4. Uwagi o paleniu będą miały wpływ na ocenę z zachowania.
5. Ustalenie i wymierzenie kary przez wychowawcę (Statut szkoły).

II. PROCEDURA W PRZYPADKU, GDY PRACOWNIK SZKOŁY PODEJRZEWA, ŻE NA TERENIE SZKOŁY UCZEŃ ZNAJDUJE SIĘ POD WPLYWEM ALKOHOLU LUB NARKOTYKÓW LUB INNYCH ŚRODKÓW ODURZAJĄCYCH

1. Pracownik szkoły w przypadku podejrzeń, że na terenie placówki znajduje się uczeń pod wpływem alkoholu, narkotyków czy substancji psychoaktywnych:
  - a) powiadamia o swoich przypuszczeniach wychowawcę i dyrektora szkoły;
  - b) odizolowuje ucznia od reszty klasy, ale ze względów bezpieczeństwa nie pozostawia go samego. Stwarza warunki, w których nie będzie zagrożone jego życie ani zdrowie. Uczeń nie może pozostawać bez opieki – powinna zająć się nim pielęgniarka lub osoba przeszkolona w udzielaniu pierwszej pomocy;
  - c) udziela pomocy medycznej, w razie potrzeby wzywa lekarza w celu stwierdzenia stanu trzeźwości lub odurzenia.
2. Dyrektor szkoły wzywa telefonicznie, w trybie pilnym do szkoły rodziców lub prawnych opiekunów ucznia, których zobowiązuje do niezwłocznego odebrania dziecka ze szkoły.

3. Jeśli możliwe jest porozumienie z uczniem następuje postępowanie wyjaśniające w obecności dyrektora szkoły, pedagoga oraz wychowawcy klasy.
4. Dyrektor wyjaśnia rodzicom/opiekunom ucznia sytuację oraz dotychczasowe ustalenia. Następnie uzupełniane jest wyjaśnianie z udziałem rodziców/opiekunów ucznia.
5. Rodzice potwierdzają własnoręcznym podpisem przejęcie opieki nad dzieckiem oraz podejmują decyzję co do dalszego postępowania (np. o poddaniu ucznia badaniu na obecność środków odurzających). Należy udzielić rodzicom informacji o instytucjach, gdzie mogą skorzystać z fachowej pomocy.
6. Uczeń od momentu przyścia rodziców do szkoły jest pod ich opieką.
7. Wychowawca odnotowuje w notatce protokołowanej decyzję podjętą przez rodziców odnośnie dalszego postępowania, zobowiązania do przestrzegania uzgodnionych zasad i podejmowania uzgodnionych działań (rodzice ucznia przed rozpoczęciem spotkania zostają poinformowani, że spotkanie będzie protokołowane oraz wyjaśnione jest im, jakemu celowi to ma służyć).
8. W sytuacji, kiedy nie można skontaktować się z rodzicami ucznia, Dyrektor szkoły zawiadamia najbliższą jednostkę policji.
9. Dyrektor szkoły powiadamia sąd rodzinny o pogłębiającej się demoralizacji ucznia, jeżeli incydent się powtarza, a deklarowana współpraca rodziców nie przynosi oczekiwanych rezultatów.

III. PROCEDURA POSTĘPOWANIA, W PRZYPADKU, GDY NAUCZYCIEL ZNAJDUJE NA TERENIE SZKOŁY SUBSTANCJĘ PRZYPOMINAJĄCĄ WYGLĄDEM NARKOTYK.

1. Nauczyciel zachowując środki ostrożności, zabezpiecza substancję przed dostępem do niej osób niepowołanych oraz ewentualnym jej zniszczeniem do czasu przyjazdu Policji (próbując, o ile jest to możliwe w zakresie działań pedagogicznych), ustalić do kogo należy znaleziona substancja.
2. Powiadamia o zaistniałym zdarzeniu Dyrektora szkoły, który wzywa Policję.
3. Po przyjeździe Policji nauczyciel niezwłocznie przekazuje funkcjonariuszom zabezpieczoną substancję i informacje dotyczące szczegółów zdarzenia.
4. Nauczyciel dokumentuje zdarzenie, sporządzając notatkę.

IV. PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU PODEJRZENIA, ŻE UCZEŃ POSIADA PRZY SOBIE SUBSTANCJĘ PRZYPOMINAJĄCĄ NARKOTYK.

1. Odizolowuje ucznia poprzez umieszczenie go w oddzielnym pomieszczeniu.
2. Powiadamia o swoich podejrzeniach dyrektora szkoły i wychowawcę klasy.
3. W obecności innej osoby (wychowawca, pedagog, dyrektor itp.) żąda okazania zawartości kieszeni i plecaka oraz ewentualnie innych przedmiotów budzących podejrzenie, co do ich związku z poszukiwaną substancją i jej wydania. W celu wprowadzenia atmosfery współpracy, o obecność można poprosić wychowawcę lub nauczyciela, do którego uczeń ma zaufanie. Nauczyciel nie ma prawa samodzielnie

dokonać przeszukania odzieży ani teczki ucznia – jest to czynność wyłącznie zastrzeżona dla Policji.

4. Jeżeli uczeń wyda substancję dobrowolnie, należy ją zabezpieczyć i podjąć kroki opisane w poprzednim punkcie.
5. Jeżeli uczeń odmawia współpracy, należy wezwać Policję, która dokona przeszukania.
6. Wyznaczona przez dyrektora osoba próbuje ustalić, w jaki sposób i od kogo uczeń nabył substancję.
7. Całe zdarzenie nauczyciel dokumentuje, sporządzając dokładną notatkę z ustaleń wraz ze swoimi spostrzeżeniami.
8. Niezwłocznie powiadamia o zaistniałym zdarzeniu rodziców lub opiekunów ucznia.

V. PROCEDURA W PRZYPADKU UZYSKANIA INFORMACJI, ŻE UCZEŃ, KTÓRY NIE UKOŃCZYŁ 18 LAT, PRZEJAWIA ZACHOWANIA WSKAZUJĄCE NA DEMORALIZACJĘ (PRZEJAWIA ZACHOWANIA CHARAKTERYZUJĄCE SIĘ AROGANCJĄ, WULGARNOŚCIĄ ORAZ PRZEMOCĄ EMOCJONALNĄ, NP. UTRUDNIA LUB UNIEMOŻLIWIA PROWADZENIE ZAJĘĆ LEKCYJNYCH)

1. Nauczyciel, który zaobserwował zachowania wskazujące na demoralizację lub uzyskał wiedzę o takich zachowaniach, przekazuje informację wychowawcy klasy.
2. Wychowawca informuje o fakcie pedagoga/psychologa szkolnego i dyrektora szkoły.
3. Wychowawca wzywa do szkoły rodziców/prawnych opiekunów ucznia i przeprowadza z nimi rozmowę oraz – w ich obecności – z uczniem. W przypadku potwierdzenia uzyskanej informacji zobowiązuje ucznia do zaniechania negatywnego postępowania, zaś rodziców do bezwzględnie szczególnego nadzoru nad dzieckiem. Należy pamiętać, że rozmowy tego typu są trudne dla odbiorców i ważne jest, by zostały zachowane warunki dające poczucie prywatności i bezpieczeństwa. Pożądanym elementem jest spisanie kontraktu, który jasno sprecyzuje warunki do spełnienia przez ucznia, dom rodzinny i szkołę oraz określi zmiany w zachowaniu dziecka, które mają zostać osiągnięte w trakcie oddziaływań pedagogicznych.
4. Niezbędne jest określenie form i częstotliwości kontaktów ucznia z pedagogiem oraz szkoły z rodzicami lub opiekunami ucznia, a także wyznaczenie terminów, które pomogą w prowadzeniu monitoringu postępów.
5. Dodatkowo można zaproponować rodzicom skierowanie dziecka do specjalistycznej placówki i udział dziecka w programie terapeutycznym.
6. Jeżeli rodzice odmawiają współpracy lub nie reagują na wezwanie do stawiennictwa w szkole, a nadal z wiarygodnych źródeł napływają informacje o przejawach demoralizacji ich dziecka, dyrektor pisemnie powiadamia o zaistniałej sytuacji sąd rodzinny lub policję (specjalistę ds. nieletnich).

7. Dyrektor szkoły powiadamia sąd lub policję, jeżeli wykorzysta wszystkie dostępne jej środki oddziaływań wychowawczych (rozmowa z rodzicami, ostrzeżenie ucznia, spotkania z pedagogiem, skierowanie do instytucji świadczących pomoc specjalistyczną itp.), a ich zastosowanie nie przynosi oczekiwanych rezultatów. Dalszy tok postępowania leży w kompetencji tych instytucji.

VI. PROCEDURA W PRZYPADKU POPEŁNIENIA CZYNU KARALNEGO PRZEZ UCZNIA

W każdym przypadku popełnienia czynu karalnego przez ucznia, który nie ukończył 17 lat należy zawiadomić Policję i sąd rodzinny, a w przypadku popełnienia przestępstwa przez ucznia, który ukończył 17 rok życia, prokuratora lub Policję.

1. Postępowanie wobec sprawcy czynu karalnego/przestępstwa:

- a) odizolowanie ucznia – sprawcy od rówieśników;
- b) niezwłocznie powiadomienie dyrektora szkoły;
- c) ustalenie okoliczności czynu i ewentualnych świadków zdarzenia;
- d) przy składaniu wyjaśnień powinien być obecny wychowawca lub inny nauczyciel, którego uczeń darzy zaufaniem;
- e) z ustaleń sporządza się protokół zawierający datę, godzinę i miejsce zajścia, personalia sprawcy, poszkodowanego oraz świadków, a także dokładny opis zdarzeń;
- f) nie wolno konfrontować świadków zdarzenia ze sprawcą,
- g) przekazanie sprawcy (o ile jest znany i przebywa na terenie szkoły) dyrektorowi szkoły lub pedagogowi szkolnemu pod opiekę;
- h) powiadomienie rodziców ucznia;
- i) niezwłoczne powiadomienie Policji;
- j) zabezpieczenie ewentualnych dowodów przestępstwa, lub przedmiotów pochodzących z przestępstwa i przekazanie ich Policji (np. sprawca rozboju na terenie szkoły używa noża i uciekając porzuca go lub porzuca jakiś przedmiot pochodzący z kradzieży);
- k) zaistniała sytuacja powinna być omówiona podczas np. godziny wychowawczej, co pozwoli na ukierunkowaną dyskusję oraz wyeliminuje niepożądane interpretacje, czy wręcz plotki.

2. Postępowanie nauczyciela wobec ucznia, który stał się ofiarą czynu karalnego

Nauczyciel, który uzyskał informację o zaistnieniu czynu karalnego, stwierdził obrażenia na ciele ucznia lub był obecny na miejscu zdarzenia zobowiązany jest do:

- a) udzielenia pierwszej pomocy (pomocy przedmedycznej), a w przypadku, kiedy ofiara doznała obrażeń także do zapewnienia jej udzielenia poprzez wezwanie lekarza;
- b) odizolowania ofiary od sprawcy poprzez umieszczenie w odrębnym pomieszczeniu;
- c) niezwłocznego powiadomienia dyrektora szkoły;
- d) powiadomienia rodziców ucznia o zajściu, aktualnym stanie fizycznym i psychicznym dziecka. W każdym przypadku rodzic powinien odebrać dziecko ze szkoły;

- e) powiadomienia policji, w przypadku, kiedy niezbędne jest profesjonalne zabezpieczenie śladów przestępstwa, ustalenie okoliczności i ewentualnych świadków zdarzenia;
- f) zapewnienia uczniowi – ofierze przemocy specjalistycznej pomocy psychologiczno – pedagogicznej gwarantującej wzmocnienie poczucia bezpieczeństwa fizycznego i emocjonalnego.

VII. PROCEDURA UDZIELANIA UCZNIOM PIERWSZEJ POMOCY PRZEDLEKARSKIEJ.

1. Pierwszej pomocy przedlekarskiej udziela uczniom głównie pielęgniarka szkolna.
2. Pod nieobecność pielęgniarki szkolnej pomocy uczniom udziela: nauczyciel, wychowawca klasy, uczeń lub inny pracownik szkoły. Każdy pracownik szkoły powinien podjąć czynności ratujące, wykonać opatrunek, ułożyć dziecko w odpowiedniej pozycji (boczna ustalona lub pozycji przeciwwstrząsowej) i przeprowadzić resuscytację krążeniowo-oddechową.
3. Pierwsza pomoc przedlekarska w przypadku osób nieposiadających kwalifikacji ratowniczych ogranicza się do wykonania opatrunku, ułożenia dziecka w odpowiedniej pozycji (boczna ustalona lub pozycji przeciwwstrząsowej), resuscytacji krążeniowo – oddechowej.
4. Dyrektor lub upoważniona przez niego osoba natychmiast powiadamia rodziców/opiekunów prawnych ucznia oraz, w razie konieczności, pogotowie ratunkowe.
5. Po przybyciu do szkoły rodzice/opiekunowie prawni lub lekarz pogotowia ratunkowego przejmują odpowiedzialność za dziecko.

VIII. PROCEDURA W SYTUACJI ZAISTNIENIA WYPADKU POWODUJĄCEGO LEKKIE, NIE WYMAGAJĄCEGO INTERWENCJI LEKARZA (POWIERZCHNIOWE ZRANIENIE, OTARCIA NASKÓRKA, STŁUCZENIA)

1. Po stwierdzeniu zdarzenia należy ucznia odprowadzić do gabinetu pielęgniarki szkolnej celem udzielenia pierwszej pomocy. Jeżeli stan ucznia nie pozwala mu na przejście do gabinetu, pracownik szkoły, który powziął wiadomość o wypadku ucznia, wzywa pielęgniarkę na miejsce wypadku.
2. W razie nieobecności pielęgniarki ucznia należy odprowadzić do sekretariatu szkoły, gdzie pomocy udziela nauczyciel/osoba mająca przeszkolenie w tym zakresie (inny pracownik szkoły) lub wzywane jest pogotowie ratunkowe.
3. Osoba udzielająca pierwszej pomocy powinna upewnić się, czy uczeń nie jest chory na hemofilię, cukrzycę lub padaczkę, astmę bądź inną chorobę mogącą w połączeniu z urazem stanowić niebezpieczeństwo dla zdrowia lub życia.
4. Osoba udzielająca pierwszej pomocy powinna zapytać ucznia, czy jest uczulony na leki.
5. Zdarzenia powyższe nie wymagają wpisu do rejestru wypadków oraz spisania protokołu wypadkowego.

IX. PROCEDURA POSTĘPOWANIA W SYTUACJI ZAISTNIENIA WYPADKU UCZNIA WYMAGAJĄCEGO INTERWENCJI LEKARZA.

1. Po stwierdzeniu, że wypadek, któremu uległ uczeń, wymaga specjalistycznej pomocy, należy wezwać pogotowie ratunkowe.
2. Do czasu pogotowia ratunkowego osoby przeszkolone w udzieleniu pomocy przedmedycznej podejmują natychmiast niezbędne czynności ratujące zdrowie i życie ucznia.
3. Dyrektor szkoły powiadamia o wypadku organ prowadzący, rodziców/opiekunów prawnych ucznia oraz inspektora bhp.
4. Celem ustalenia okoliczności wypadku dyrektor szkoły powiadamia komisję która bada przyczyny zdarzenia. Z prac komisji spisywany jest protokół, który musi zawierać wnioski mające zapobiec powstaniu podobnych zdarzeń.
5. Wypadek jest wpisywany do rejestru i jest omawiany przez zespół d.s. wypadków.

X. PROCEDURA W SYTUACJI ZAISTNIENIA WYPADKU POWODUJĄCEGO CIĘŻKIE USZKODZENIA CIAŁA LUB ZE SKUTKIEM ŚMIERTELNYM.

1. W sytuacji, kiedy nastąpiło ciężkie uszkodzenie ciała, należy natychmiast wezwać pogotowie ratunkowe, a do czasu jego przybycia osoby przeszkolone w udzielaniu pomocy przedmedycznej podejmują natychmiast niezbędne czynności ratujące zdrowie i życie ucznia (resuscytację krążeniowo-oddechową).
2. Każdy pracownik szkoły powinien podjąć czynności ratujące życie.
3. Jeżeli w wyniku wypadku nastąpił zgon osoby poszkodowanej, nauczyciel lub inny pracownik szkoły będący na miejscu zdarzenia zabezpiecza miejsca zdarzenia i natychmiast wzywa dyrektora szkoły.
4. W obu przypadkach dyrektor szkoły lub jego zastępca informuje o zdarzeniu rodziców/opiekunów prawnych, w razie zgonu policję, organ prowadzący oraz organ nadzoru pedagogicznego,
5. Do czasu przybycia policji teren wypadku pozostaje zabezpieczony tak, aby było możliwe pełne ustalenie okoliczności i przyczyn zdarzenia.
6. Celem ustalenia okoliczności wypadku dyrektor szkoły powołuje komisję badającą przyczyny zajścia. Z prac komisji spisywany jest protokół, który musi zawierać wnioski mające zapobiec powstaniu podobnych zdarzeń.
7. Wypadek jest wpisywany do rejestru, a wnioski komisji są omawiane przez zespół d.s. wypadków.

XI. PROCEDURA W WYPADKU AGRESJI UCZNIA WOBEC NAUCZYCIELA.

Zgodnie z Ustawą o systemie oświaty i Kartą Nauczyciela określenie „funkcjonariusz publiczny” dotyczy również nauczycieli. Wykonywanie funkcji przez funkcjonariusza publicznego jest chronione przez Kodeks Karny, rozdział XXIX. Chodzi tu o przestępstwa takie jak:

1. naruszenie nietykalności cielesnej (art.222 kk)
2. dokonanie czynnej napaści na funkcjonariusza (art.223 kk)
3. znieważenie funkcjonariusza (art.226 kk)
4. stosowanie groźby bezprawnej lub przemocy (art.224 kk)

ZASADY POSTĘPOWANIA DYREKTORA

1. Przyjąć do wiadomości informację, zapewnić dyskrecję poprzez wysłuchanie nauczyciela bez świadków (o ile to możliwe w pomieszczeniu zamkniętym).
2. Odnotować godzinę zgłoszenia oraz zapytać o przyczynę ewentualnej zwłoki w podaniu tej informacji.
3. Zapewnić w miarę potrzeby, niezbędną pomoc lekarską nauczycielowi.
4. Bez zbędnej zwłoki sprawdzić w dostępny sposób wiarygodność informacji, w tym:
  - a) odnotować personalia świadków;
  - b) sprawdzić, czy zdarzenie zaistniało na terenie szkoły oraz czy miało miejsce w trakcie zajęć szkolnych;
  - c) zabezpieczyć ewentualne dowody przestępstwa lub przedmioty służące do popełnienia przestępstwa i przekazać je policji;
  - d) sporządzić dokładną notatkę ze zdarzenia.
5. Powiadomić rodziców/opiekunów prawnych ucznia;
6. Powiadomić policję.
7. W przypadku stwierdzenia, że takie zdarzenie miało miejsce następuje ukaranie ucznia zgodnie ze Statutem Szkoły.

XII. PROCEDURA REAGOWANIA – PRÓBA SAMOBÓJSTWA UCZNIA

Działania uprzedzające

Monitorowanie przez wychowawców, nauczycieli, psychologa, pedagoga stanu psychicznego uczniów, reagowanie na symptomy ostrego, chronicznego stresu, objawy depresji.

Działania interwencyjne

1. Osoba interweniująca ustala i potwierdza rodzaj zdarzenia.
2. Nie pozostawia ucznia samego, usuwa wszystko, co może ułatwić realizację zamiaru.
3. Przeprowadza ucznia w bezpieczne, ustronne miejsce (pod opiekę pielęgniarki szkolnej, pedagoga)
4. Dokonuje ona szybkiej oceny dalszych zagrożeń, np. wg klucza:
  - a) RYZYKO UMIARKOWANE - np. uczeń mówi o samobójstwie, nie mówi jak to zrobi, nie było wcześniejszych prób;
  - b) DUŻE RYZYKO - np. wystąpiły czynniki przedwypadkowe, uczeń mówi jak to zrobi, były wcześniejsze próby;
  - c) EKSTREMALNE RYZYKO - np. wystąpiły wskaźniki przedwypadkowe, uczeń dokonał samookaleczenia, podjął inne działania zagrażające zdrowiu/życiu.
5. O dużym ryzyku zachowań samobójczych świadczyć może wystąpienie przynajmniej jednego z poniższych czynników:
  - a) mówienie o poczuciu beznadziejności, bezradności, braku nadziei;

- b) mówienie wprost lub pośrednio o samobójstwie, pisanie listów pożegnalnych lub testamentu;
  - c) pozbywanie się osobistych i cennych dla ucznia przedmiotów;
  - d) unikanie kontaktów z bliskimi kolegami, izolacja, zamykanie się w sobie;
  - e) zaniechanie zajęć, które dotychczas sprawiały uczniowi przyjemność;
  - f) przejawianie dużych zmian charakteru, nastroju, występowanie nietypowych zachowań;
  - g) przejawianie innych zachowań ryzykownych: okaleczanie się, zażywanie narkotyków, spożywanie alkoholu;
  - h) przejawianie zainteresowania tematyką śmierci, umierania itp.;
  - i) podejmowanie w przeszłości prób samobójczych;
  - j) fascynacja znanymi osobami (np. gwiazdami popkultury), które popełniły samobójstwo.
6. Po zdiagnozowaniu sytuacji zagrożenia, wychowawca, pedagog i psycholog szkolny podejmują odpowiednie działania interwencyjne:
- a) jednoznacznie ustalają, które z w/w przesłanek występują u danego ucznia;
  - b) przeprowadzają analizę sytuacji szkolnej i rodzinnej ucznia w celu wstępnego ustalenia przyczyn, kontaktują się z rodzicami w celu ustalenia przyczyn zmian w zachowaniu ucznia;
  - c) przekazują informację o zagrożeniu rodzicom i dyrektorowi szkoły
  - d) ustalają z rodzicami zasady wzajemnych kontaktów, proponują pomoc psychoterapeutyczną na terenie szkoły lub poza nią.

Działania naprawcze

Dyrektor oraz pedagog szkolny dokonują diagnozy ryzyka ponowienia zamachu uwzględniając, że odratowana osoba ma nadal poważne kłopoty z radzeniem sobie z problemami życiowymi, podejmuje próbę zmobilizowania rodziny, aby udzieliła wsparcia bliskiemu, zapewniła mu bezpieczeństwo oraz skontaktowała się ze specjalistą.

Interwencja w przypadku samobójczej śmierci ucznia

Jeżeli uczeń popełni samobójstwo, należy pamiętać, że może dojść do zjawiska „zarażania samobójstwem”. Polega ono na tym, że inni uczniowie znajdujący się w sytuacji kryzysowej naśladują zachowanie kolegi. Może to być spowodowane nie tylko uznaniem śmierci za najlepsze rozwiązanie, lecz także chęcią zaszokowania otoczenia lub ukarania bliskich.

1. Wychowawca (nauczyciel, pedagog szkolny) identyfikuje uczniów znajdujących się w złym stanie emocjonalnym i otacza ich adekwatną opieką.
2. Koledzy szkolni ucznia, pracownicy szkoły i rodzice powinni zostać poinformowani o wydarzeniu w zorganizowany, przemyślany sposób, najlepiej w małych grupach (np. w ramach klas).
3. Pedagog szkolny we współpracy z psychologiem z PPP umożliwia uczniom odreagowanie i przepracowanie trudnych emocji. Nie należy jednak dopuścić do gloryfikacji i idealizacji samobójcy. Nie jest dobrym pomysłem organizowanie uroczystości o charakterze wspominkowym oraz apeli szkolnych „ku pamięci”.

4. Uczniowie powinni otrzymać informacje o miejscach, w których mogą uzyskać pomoc w razie kryzysu. Głównym zadaniem interwencji w przypadku samobójstwa ucznia jest zapewnienie wsparcia innym dzieciom, umożliwienie im odreagowania emocji, zapobieganie naśladownictwu oraz identyfikowanie i otaczanie opieką dzieci zagrożonych nieprawidłowym przebiegiem żałoby.

XIII. PROCEDURA REAGOWANIA – ŻAŁOBA PO ŚMIERCI UCZNIA

1. Dyrektor informuje o sytuacji nauczycieli, wychowawców.
2. Pedagog przypomina (podaje) zasady kierowania dyskusją z elementami odreagowania z uczniami, na potrzeby godzin wychowawczych, innych lekcji. Wychowawca informuje uczniów na forum klasy (opowiada o okolicznościach śmierci, uwzględniając życzenia rodziny zmarłego).
3. Jeśli istnieje taka potrzeba należy stworzyć warunki uczestniczenia w ceremoniach pogrzebowych, uroczystościach o charakterze „wspominkowym” itp.
4. Wychowawca ocenia potrzeby – monitoruje stan psychiczny uczniów ze szczególnym uwzględnieniem reakcji stresu pourazowego, zwraca uwagę na uczniów, u których stwierdza szczególnie ostry lub chroniczny przebieg reakcji.
5. Wychowawca pozostaje w stałym kontakcie z pedagogiem szkolnym.
6. Wychowawca, po konsultacji z pedagogiem organizuje – spotkanie, którego celem jest wymiana doświadczeń związanych ze zdarzeniem, mobilizacja indywidualnych sposobów radzenia sobie ze skutkami zdarzenia, udzielanie informacji o dalszych planach, działaniach, konsekwencjach, a także monitorowanie stanu emocjonalnego poszkodowanych.
7. Wychowawca wraz z pedagogiem ułatwia kontakt ze specjalistami z placówek wsparcia zewnętrznego.

XIV. PROCEDURA REAGOWANIA – KONIECZNOŚĆ ZAWIADOMIENIA O ŚMIERCI UCZNIA

1. O śmierci ucznia lub nauczyciela, która miała miejsce na terenie szkoły lub w związku z zajęciami szkolnymi, wycieczkami, koloniami itp. informuje rodzinę dyrektor szkoły lub osoba upoważniona (jednak musi ona bezpośrednio kojarzyć się z administracją szkolną). Pozostałe przypadki pozostają w gestii policji, lekarzy, psychologów itp. W sytuacji, gdy wyznaczona osoba nie czuje się na siłach do konfrontacji z ekstremalnymi emocjami przeżywanymi przez rodzinę, która doświadczyła śmierci np. dziecka, wówczas zadanie to powinien przejąć na siebie pedagog.
2. Powiadamianie o śmierci zawsze powinno się odbywać twarzą w twarz. Należy unikać powiadamiania za pomocą telefonu lub poczty, jeśli jest to tylko możliwe. Powiadamianie o śmierci musi spełnić następujące warunki:
  - a) dostarczyć niezbędnych informacji;
  - b) udzielić pierwszego wsparcia dla ofiar;
  - c) ochronić godność;

- d) okazać szacunek wobec ofiary jak i powiadamianej rodziny.
3. Powiadomienie powinno odbyć się w czasie możliwie jak najkrótszym od ustalenia tożsamości ofiary i ustalenia tożsamości osób mu najbliższych. Przed powiadomieniem należy zebrać informacje o relacjach ofiary z osobą powiadamianą, o stanie zdrowia osoby powiadamianej (zwłaszcza choroby serca, krążenie, cukrzyca itp.), które są istotne do przewidywania sposobu reakcji osoby powiadamianej. Osoby powiadamiane mogą reagować w sposób bardzo emocjonalny, mogą potrzebować pierwszej pomocy. Warto przygotować sobie wsparcie pogotowia medycznego, żeby umożliwić w razie potrzeby, natychmiastową interwencję lekarską.
  4. Powiadomienie o śmierci powinno odbywać się przez co najmniej dwie osoby. Jedna udziela informacji, druga zaś obserwuje reakcje osoby powiadamianej. Powiadomienie powinno odbyć się na terenie przyjaznym osobie powiadamianej. Udzielane informacje powinny być proste i zwięzłe. Należy unikać drastycznych szczegółów i informacji niepotrzebnych, odnoszących się do drugorzędnych elementów sprawy. Należy skupić się na udzieleniu pomocy i wsparcia rodzinie zmarłego. Zaproponować pomoc w zawiadamianiu innych bliskich, zapytać czy jest coś co możemy zrobić dla rodziny zmarłego. Jeżeli rodzina zmarłego nie znajduje się w miejscu zamieszkania, należy powiadomić sąsiadów o potrzebie kontaktu z rodziną (powodem jest wydarzenie nadzwyczajne, interwencja z udziałem medyków itp.), natomiast nie należy udzielać szczegółowych informacji sąsiadom, nie należy wspominać o śmierci, aby to nie oni zawiadomili rodzinę zmarłego.
  5. Rodzina nie powinna dowiadywać się o śmierci ucznia z mediów lub od osób trzecich. Obowiązek informowania leży po stronie personelu szkoły, dyrekcji. Absolutnie unikać należy powierzania zadania informowania o śmierci dzieciom lub nastolatkom.

XV. PROCEDURA REAGOWANIA – INCYDENT BOMBOWY

1. W przypadku znalezienia na terenie szkoły broni, materiałów wybuchowych, innych niebezpiecznych substancji lub przedmiotów, lub podejrzanę obcej osoby należy zapewnić bezpieczeństwo przebywającym na terenie szkoły osobom, uniemożliwić dostęp osób postronnych do tych przedmiotów i wezwać policję - tel. 112.
2. Następnie należy powiadomić dyrektora szkoły, który przeprowadza ewakuację i powiadamia odpowiednie służby; w przypadku nieobecności dyrektora nauczyciel prowadzący zajęcia podejmuje działania leżące w gestii dyrektora.
3. Podstawową cechą terroryzmu jest to, iż nie ma wyraźnych znaków ostrzegawczych o możliwości wystąpienia zamachu lub są one trudno dostrzegalne. Zainteresowania i uwagi wymagają:
  - a) rzucające się w oczy lub po prostu nietypowe zachowania osób;
  - b) pozostawione bez opieki przedmioty, typu: teczki, paczki, pakunki itp.;
  - c) osoby ubrane nietypowo do występującej pory roku, wzbudzające podejrzenie swoim zachowaniem,
  - d) samochody parkujące w nietypowych miejscach.

4. Należy zaopiekować się uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i uczniami, którzy potrzebują pomocy. Należy zwrócić szczególną uwagę na dzieci, które specyficznym reagują na stres i mogą mieć problemy z opanowaniem emocji
5. O swoich spostrzeżeniach informujemy służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo obiektu lub policję.
6. Do czasu przybycia policji akcją kieruje administrator obiektu, terenu lub osoba odpowiedzialna za jego bezpieczeństwo. Na miejsce zagrożenia incydem bombowym należy wezwać służby pomocnicze, takie jak: pogotowie ratunkowe, straż pożarną, pogotowie gazowe, pogotowie wodnokanalizacyjne, pogotowie energetyczne.
7. Po przybyciu policji na miejsce incydem bombowego, przejmuje ona dalsze kierowanie akcją.
8. Należy bezwzględnie wykonywać polecenia policjantów.
9. Przy braku informacji o konkretnym miejscu podłożenia „bomby”, użytkownicy pomieszczeń służbowych powinni sprawdzić swoje miejsce pracy i jego bezpośrednie otoczenie, pod kątem obecności przedmiotów nieznanego pochodzenia.
10. Pomieszczenia ogólnodostępne (korytarze, klatki schodowe, toalety, piwnice, strychy) oraz najbliższe otoczenie zewnętrzne obiektu, sprawdzają i przeszukują osoby wyznaczone lub służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo w danej instytucji.
11. Podejrzanych przedmiotów nie wolno dotykać! O ich lokalizacji należy powiadomić administratora oraz osoby odpowiedzialne za bezpieczeństwo.
12. Po ogłoszeniu ewakuacji, należy zachować spokój i opanowanie, pozwoli to sprawnie i bezpiecznie opuścić zagrożony rejon.
13. Po ogłoszeniu ewakuacji w miejscu twojej pracy, należy je opuścić, zabierając rzeczy osobiste (torebki, siatki, nesesery itp.).
14. Identyfikacja i rozpoznawaniem zlokalizowanego ładunku wybuchowego oraz jego neutralizacją zajmują się uprawnione i wyspecjalizowane jednostki i komórki organizacyjne Policji.

XVI. PODŁOŻENIE PODEJRZANEGO PAKUNKU

Podejrzany pakunek to przesyłka z ładunkiem wybuchowym lub nieznaną substancją. W przypadku podejrzenia jej otrzymania:

1. odizoluj miejsce znajdowania się podejrzanego pakunku - należy założyć, że podejrzany pakunek jest ładunkiem wybuchowym, dopóki taka ewentualność nie zostanie wykluczona
2. nie dotykaj, nie otwieraj i nie przesuwaj podejrzanego pakunku - w przypadku ładunku wybuchowego może on eksplodować w trakcie próby manipulowania
3. okryj pakunek, w przypadku stwierdzenia wydobywania się z niego innej substancji (tylko jeżeli czas na to pozwala) - okrycie pakunku w przypadku wycieku nieznannej substancji może ograniczyć rozprzestrzenianie się substancji
4. poinformuj o stwierdzeniu pakunku osobę odpowiedzialną za uruchomienie procedury - osoba odpowiedzialna może zarządzić ewakuację całości personelu szkoły
5. po usłyszeniu sygnału o podłożeniu ładunku wybuchowego rozpocznij ewakuację zgodnie z planem ewakuacji - ewakuacja musi być rozpoczęta niezwłocznie

po ogłoszeniu odpowiedniego sygnału. Ewakuacja ma na celu ochronę personelu przed skutkami ewentualnej eksplozji ładunku

6. nie używaj telefonu komórkowego - eksplozja ładunku może zostać zainicjowana falami emitowanymi przez telefon komórkowy
7. bezwzględnie wykonuj polecenia osoby kierującej sytuacją kryzysową lub funkcjonariuszy służb - w trakcie uruchomienia procedury niezbędna jest dyscyplina i niezwłoczne wykonywanie wszystkich poleceń osoby kierującej sytuacją kryzysową
8. w miejscu ewakuacji policz wszystkie dzieci i poinformuj osobę odpowiedzialną za kierowanie działaniami kryzysowymi - szybkie sprawdzenie obecności wszystkich dzieci, ułatwi zakończenie ewakuacji całości personelu szkoły
9. poinformuj rodziców o miejscu odbioru dzieci i drodze dojazdu - informacja ta pozwoli rodzicom na sprawny odbiór dzieci i nie spowoduje blokowania dróg ewakuacyjnych.

XVII. WTARGNIĘCIE NAPASTNIKA (TERRORYSTY) DO SZKOŁY

Poniższe procedury dotyczą sytuacji wtargnięcia napastnika z niebezpiecznym narzędziem lub bronią, który zagraża osobom znajdującym się na korytarzu i w salach lekcyjnych.

1. Jeżeli nie ma szansy na ucieczkę, należy ukryć się, zamknąć drzwi na klucz (zabarykadować się). Szybkie zamknięcie drzwi może uniemożliwić napastnikowi wejście do pomieszczenia i zabicie kolejnych osób.
2. Należy wyciszyć i uspokoić uczniów. Wszelkie dźwięki wydostające się z sal lekcyjnych mogą spowodować próbę wejścia napastnika do pomieszczenia lub ostrzelanie sali lekcyjnej przez drzwi czy ścianę.
3. Należy zaopiekować się uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i uczniami, którzy potrzebują pomocy. Należy zwrócić szczególną uwagę na dzieci, które specyficznie reagują na stres i mogą mieć problemy z opanowaniem emocji.
4. Należy bezwzględnie wyciszyć, wyłączyć telefony - niespodziewane sygnały telefonów mogą zdradzić obecność osób wewnątrz zamkniętych pomieszczeń i zachęcić napastnika do wejścia.
5. Natychmiast należy poinformować policję wysyłając informację tekstową - SMS o zaistniałej sytuacji.
6. Należy zaciemnić salę (zasłonić okno, zgasić światło), aby utrudnić obserwację osób zabarykadowanych w salach lekcyjnych przez osoby współpracujące z napastnikami, a znajdujące się na zewnątrz obiektu szkolnego.
7. Nie wolno przemieszczać się - przemieszczanie się może powodować dźwięki lub cień, który może zostać zauważony przez napastników.
8. Nie można stać w linii okien, w świetle drzwi. Przebywanie w świetle drzwi rzuca cień i może zostać zauważone przez napastników.
9. Należy zejść z linii strzału, położyć się na podłodze - z reguły napastnicy strzelają na wysokości około 1 do 1,5 m. Strzały z broni palnej bez problemu penetrują drzwi i mogą zabić osoby znajdujące się wewnątrz.

10. Jeżeli padną strzały, nie wolno krzyczeć - napastnicy oddając na ślepo strzały przez zamknięte drzwi chcą sprowokować krzyki przerażonych osób i upewnić się czy w salach rzeczywiście nikogo nie ma.
11. Nie należy otwierać nikomu drzwi. Interweniujące oddziały policji w przypadku takiej konieczności same otworzą drzwi. Napastnicy mogą zmusić osoby funkcyjne do przekazania komunikatu, który ma spowodować otwarcie drzwi.
12. W przypadku wtargnięcia napastnika do pomieszczenia należy podjąć walkę, która może być ostatnią szansą na uratowanie życia. W takiej sytuacji podjęcie walki może dać jedyną szansę na uratowanie życia

W przypadku bezpośredniego kontaktu z napastnikami, którzy dążą do przejęcia kontroli nad szkołą należy:

1. wykonywać bezwzględnie polecenia napastnika - wszelkie próby oporu mogą być uznane przez napastników jako akt agresji i zakończyć się śmiercią zakładników;
2. na żądanie terrorystów oddać im przedmioty osobiste, np. telefon - wszelkie próby oszukania napastników mogą zakończyć się śmiercią osoby oszukującej;
3. poinformować, że nie możesz wykonać jakiegoś polecenia - w takim przypadku ewentualne niewykonanie polecenia napastników nie zostanie potraktowane jako próba oporu;
4. unikać kontaktu wzrokowego - w takiej sytuacji patrzenie w oczy może zostać uznane za akt prowokacji i agresji;
5. nigdy nie odwracać się plecami do napastnika;
6. nie zwracać na siebie uwagi, gdyż może to zwiększyć szansę na uratowanie życia w przypadku, gdy zamachowcy zdecydują się zabić kogoś dla przykładu;
7. nie lekceważyć napastnika i nie okazywać agresji - brak szacunku i agresja mogą zostać ukarane przez zamachowców;
8. nie należy oszukiwać terrorysty - oszustwo może zostać potraktowane jako brak szacunku czy agresji i zostać ukarane;
9. uspokoić uczniów, zawsze zwracać się do nich po imieniu, co pozwala na ich spersonalizowanie i może spowodować lepsze ich traktowanie przez zamachowców;
10. poinformować napastnika o uczniach ze schorzeniami. Wiedza ta w konsekwencji obniży agresję ze strony zamachowców wobec dzieci, których zachowanie odstaje od reszty;
11. korzystać z dobrej woli terrorysty - nigdy nie wiadomo, kiedy kolejny raz będzie można napić się czy zjeść posiłek.

W przypadku działań antyterrorystycznych podjętych przez policję:

1. nie należy uciekać z miejsca zdarzenia, nie wykonuj gwałtownych ruchów – możesz zostać uznany za terrorystę - policja w trakcie operacji odbijania zakładników nie jest w stanie odróżnić napastników od ofiar;
2. nie należy próbować pomagać służbom ratowniczym, nie dyskutować z nimi;
3. należy położyć się na podłodze, trzymać ręce z otwartymi dłońmi najlepiej na wysokości głowy, słuchać poleceń i instrukcji grupy antyterrorystycznej - postawa taka ułatwia działania policji, a także identyfikację zamachowców, którzy próbują się wtopić w szeregi napastników;

4. należy zapytać o pozwolenie zaopiekowania się swoimi uczniami - wszelkie samowolne działania mogą zostać potraktowane jako akt agresji i mogą utrudnić akcję ratunkową;
5. należy odpowiadać na pytania funkcjonariuszy - policja zbiera kluczowe informacje mające się przyczynić do skutecznej akcji uwolnienia zakładników i identyfikacji zamachowców;
6. po wydaniu polecenia wyjścia – należy opuścić pomieszczenie jak najszybciej, oddalić się we wskazanym kierunku - w przypadku interwencji sił bezpieczeństwa należy wykonać polecenia dokładnie tak, jak tego chcą siły interwencyjne;
7. nie należy zatrzymywać się dla zabrania rzeczy osobistych, zawsze istnieje ryzyko wybuchu lub pożaru - najważniejsze jest uratowanie życia i zdrowia, a dopiero później ratowanie dóbr materialnych.

XVIII. WYPADEK SKAŻENIA CHEMICZNEGO LUB BIOLOGICZNEGO SZKOŁY

Przez zagrożenie chemiczne rozumiemy uwolnienie niebezpiecznych dla ludzi i środowiska pierwiastków chemicznych oraz ich związków, mieszanin lub roztworów występujących w środowisku lub powstałych w wyniku działalności człowieka. Zagrożenie może wynikać także z stosowania broni biologicznej (broń B, broń bakteriologiczna). W broni B ładunki bojowe są wypełnione mikroorganizmami chorobotwórczymi: bakteriami (wąglik, bruceloza etc.) wirusami (ospy, gorączki krwotocznej, zapalenia mózgu, wirusa HIV), toksynami (rycyna, toksyna otulinowa), grzybami lub pierwotniakami.

- 1. Sytuacja, gdy szkoła została skażona substancją chemiczną/biologiczną, a zagrożenie zostało wykryte natychmiast lub szybko po jego pojawieniu się lub w przypadku, gdy szkoła otrzymuje informację o możliwym skażeniu substancją chemiczną/biologiczną - np. telefon o zamiarze ataku.**

Należy wówczas:

- a) nie dotykać i nie wąchać podejrzanych przedmiotów, nie sprzątać proszku, nie ścierać cieczy;
- b) aby zapobiec rozprzestrzenianiu się substancji, przykryć ją np. kocem;
- c) pozamykać okna oraz drzwi i wyłączyć klimatyzację, nie dopuścić do przeciągów;
- d) opuścić pomieszczenie, w którym wykryto/stwierdzono obecność podejrzanej substancji, nie wpuszczać do niego innych osób;
- e) powiadomić osobę odpowiedzialną za zarządzanie kryzysowe w szkole - dyrektora, zastępcę dyrektora, osobę upoważnioną przez dyrekcję;
- f) zaalarmować wszystkie osoby przebywające na terenie szkoły i ewakuować je w rejon ewakuacji, przemieszczając się pod wiatr oraz poprzecznie do kierunku wiatru - rejonów ewakuacji powinno być kilka, znajdujących się w różnych kierunkach od szkoły, gdyż nie znamy kierunku wiatru, z jakiego będzie wiał w czasie przedmiotowego zagrożenia, rejonem ewakuacji powinien być budynek/budynki, a nie otwarta przestrzeń;

- g) natychmiast po ogłoszeniu ewakuacji powiadomić odpowiednie służby - policja, straż pożarna, pogotowie ratunkowe kładąc szczególny nacisk na zawarcie w tym powiadomieniu informacji o charakterze potencjalnego zagrożenia;
- h) należy zaopiekować się uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i uczniami, którzy potrzebują pomocy - należy zwrócić szczególną uwagę na dzieci, które specyficznie reagują na stres i mogą mieć problemy z opanowaniem emocji;
- i) jeśli miał miejsce kontakt z substancją, należy: umyć dokładnie ręce wodą i mydłem, zdjąć ubranie, które miało kontakt z podejrzaną substancją i włożyć do plastikowego worka;
- j) po kontakcie z substancją nie wolno: jeść, pić, palić do czasu uzyskania zgody odpowiednich służb - policja, straż pożarna, wyspecjalizowana jednostka zwalczania skażeń i zakażeń;
- k) w obiekcie – budynku, do którego nastąpiła ewakuacja zamknąć i uszczelnić okna, drzwi, otwory wentylacyjne, wyłączyć klimatyzację;
- l) sporządzić listę osób, które miały kontakt z podejrzaną substancją albo znalazły się w odległości ok. 5 m od niej. Listę przekazać policji;
- m) w miarę możliwości gromadzić podręczne środki ratownicze i odtrutki - maski pyłowe, gazę, watę, kwas octowy, sok cytrynowy, oliwę jadalną, wodę, wodę utlenioną, mydło, olej parafinowy, środki pobudzające krążenie, spirytus do zmywania skóry;
- n) przygotować wilgotne tampony do ochrony dróg oddechowych, na wypadek przeniknięcia środków biologicznego lub chemicznego do wnętrza pomieszczeń - częsta zmiana tamponu lub nawilżanie go wodą zabezpiecza przed nadmiernym pochłanianiem substancji;
- o) powstrzymać się od picia, spożywania posiłków, palenia oraz prac wymagających dużego wysiłku;
- p) oczekiwać na pojawienie się odpowiednich służb i postępować zgodnie z otrzymanymi od nich wytycznymi.

2. Sytuacja, gdy szkoła została skażona substancją chemiczną/biologiczną, a zagrożenie zostało wykryte późno, np. gdy pojawiły się objawy reakcji na substancję lub/i ogniska zachorowań.

Należy wtedy:

- a) nie dotykać i nie wąchać podejrzanych przedmiotów, nie sprzątać proszku, nie ścierać cieczy;
- b) powiadomić osobę odpowiedzialną w szkole za zarządzanie kryzysowe - dyrektora, zastępcę dyrektora, osobę upoważnioną przez dyrekcję;
- c) przykryć substancję np. kocem, aby zapobiec jej rozprzestrzenianiu się;
- d) pozamykać okna oraz drzwi i wyłączyć klimatyzację, nie dopuścić do przeciągów
- e) opuścić pomieszczenie, w którym wykryto/stwierdzono obecność podejrzaną substancji i nie wpuszczać do niego innych osób;
- f) ogłosić alarm i wszystkich uczniów, nauczycieli oraz pracowników znajdujących się bezpośrednio poza budynkiem, a przebywających na terenie szkoły ewakuować do wnętrza szkoły;

- g) natychmiast po ogłoszeniu alarmu powiadomić odpowiednie służby - policję, straż pożarną, pogotowie ratunkowe, kładąc szczególny nacisk na zawarcie w tym powiadomieniu informacji o charakterze potencjalnego zagrożenia;
- h) należy zaopiekować się uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i uczniami, którzy potrzebują pomocy - należy zwrócić szczególną uwagę na dzieci, które specyficznie reagują na stres i mogą mieć problemy z opanowaniem emocji;
- i) w szkole zamknąć i uszczelnić okna, drzwi, otwory wentylacyjne, wyłączyć klimatyzację a budynek szkoły wraz ze wszystkimi obecnymi wewnątrz osobami odizolować od bezpośredniego otoczenia przygotowując się do ewentualnej kwarantanny;
- j) oczekiwać na pojawienie się odpowiednich służb i postępować zgodnie z otrzymanymi od nich wytycznymi.

XIX. PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU CIĄŻY UCZENNICY.

1. W przypadku zaobserwowania lub powzięcia informacji, że uczennica jest w ciąży nauczyciel/wychowawca informuje o tym fakcie dyrektora szkoły, pielęgniarkę szkolną oraz pedagoga szkolnego.
2. Wychowawca i pedagog szkolny zaprasza do szkoły rodziców (opiekunów prawnych) i przeprowadza rozmowę z uczennicą oraz jej rodzicami (opiekunami). W przypadku potwierdzenia informacji, dyrektor szkoły w porozumieniu z rodzicami (opiekunami prawnymi) oraz wychowawcą ustalają sposób i termin realizacji obowiązku szkolnego przez uczennicę.
3. Dyrektor szkoły zobowiązany jest zwolnić uczennicę z zajęć wychowania fizycznego i informatyki, jeżeli przedstawi ona opinię wydaną przez lekarza o ograniczonych możliwościach uczestnictwa w tych zajęciach.
4. Pedagog szkolny wskazuje rodzicom możliwości skorzystania przez uczennicę i ich samych z pomocy psychologiczno – pedagogicznej na terenie szkoły i poza nią.
5. Dyrektor zobowiązuje wychowawcę, pielęgniarkę szkolną i pedagoga szkolnego do opieki nad uczennicą w trakcie pobytu w szkole oraz ewentualnej kontroli w czasie jej przebywania w domu.
6. Jeżeli uczennica sprawia problemy wychowawcze obserwowane są przejawy demoralizacji (naruszenie zasad współżycia społecznego, uchylanie się od obowiązku szkolnego, palenie papierosów, picie alkoholu) należy zawiadomić o tym sąd rodzinny.

XX. PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU DEWASTACJI LUB KRADEŻY MIENIA NALEŻĄCEGO DO INNEGO UCZNIA LUB SZKOŁY.

1. Wyjaśnienie powstałej sytuacji i rozmowa dyrektora szkoły w obecności pedagoga szkolnego, wychowawcy z uczniem, który dopuścił się kradzieży/dewastacji mienia.
2. Sporządzenie notatki przez wychowawcę o zaistniałym zdarzeniu i umieszczenie jej w dokumentacji wychowawcy.

3. Wychowawca informuje rodziców o zaistniałym zdarzeniu i ewentualnych konsekwencjach finansowych (naprawa lub odkupienie zniszczonego mienia). Ponadto to zdarzenie ma wpływ na ocenę z zachowania.
4. Wychowawca zobowiązany jest do przeprowadzenia zajęć np. uczących poszanowania cudzej własności podczas godziny wychowawczej.
5. Wychowawca zobowiązany jest do informowania dyrektora szkoły oraz pedagoga szkolnego o powtarzającej się sytuacji.
6. Pedagog szkolny zobowiązany jest do obserwowania zachowań tego ucznia.

XXI. PROCEDURY POSTĘPOWANIA Z DZIECKIEM PRZEWLEKLE CHORYM W SZKOLE

Choroba przewlekła to proces patologiczny trwający ponad 4 tygodnie, cechujący się brakiem nasilonych objawów chorobowych. Długotrwała choroba i częste hospitalizacje mogą okresowo uniemożliwiać choremu dziecku przebywanie w grupie rówieśników, a także zaspokajanie wielu ważnych potrzeb psychicznych, fizycznych i społecznych. Przeciwdziałanie niekorzystnym skutkom choroby przewlekłej, polega między innymi na udzielaniu dziecku i jego rodzinie pomocy w budowaniu nowej koncepcji życia z chorobą i pomimo choroby. Odbudowa poczucia bezpieczeństwa jest jednym z najważniejszych zadań osób pomagających choremu dziecku i jego rodzinie. Dziecko może czuć się mniej bezradne i zagubione, gdy ma okazję do odnoszenia sukcesów i poradzenia sobie z trudnymi sytuacjami. Zatem dostrzeganie i eksponowanie osiągnięć dziecka, chwalenie go za nie i nagradzanie jest jednym z kierunków pomagania mu w pokonywaniu poczucia bezradności. Drugi ważny kierunek to uczenie dziecka nowych umiejętności- zarówno tych przydatnych w pokonywaniu trudności związanych z chorowaniem, jak i tych otwierających mu nowe, wolne od ograniczeń pola aktywności, poszerzających jego „obszar wolności”. Szkoła pełni w życiu chorego dziecka szczególną rolę. Jest to miejsce, w którym może się ono uczyć i bawić, rozwijać swoje zdolności i umiejętności, może przeżywać radość i dumę ze swojej aktywności, a także budować dobre relacje z innymi dziećmi. Obecność przyjaznych nauczycieli i rówieśników jest bardzo ważna dla prawidłowego rozwoju emocjonalnego i społecznego chorego dziecka. Niezwykle ważne jest przekazanie nauczycielom informacji o wpływie choroby dziecka na funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne ucznia. Niektóre leki mogą działać pobudzająco a inne usypiająco. Może to mieć wpływ na zachowanie się dziecka lub możliwość efektywnego uczenia się. Dzięki informacjom od rodziców i lekarzy, nauczyciel może poznać chorobę dziecka w takim zakresie, aby w razie potrzeby, w odpowiednim czasie, udzielić mu niezbędnej pomocy i wsparcia oraz zapewnić bezpieczne warunki na terenie szkoły. Także dostosować sposoby komunikowania się oraz sposoby i formy nauczania do potrzeb i aktualnych możliwości chorego dziecka. Wzajemne kontakty pomiędzy szkołą i rodzicami powinny być stałe i systematyczne, oparte na zaufaniu, spokojnej, wzajemnej wymianie informacji oraz współpracy i zrozumieniu.

Główne sposoby pomocy przewlekłe choremu dziecku możliwe do zrealizowania na terenie szkoły:

- a) zapewnienie poczucia bezpieczeństwa psychicznego i fizycznego,
- b) pomoc w pokonywaniu trudności, uczenie nowych umiejętności,

- c) budowanie dobrego klimatu i przyjaznych relacji klasowych,
- d) przygotowanie uczniów zdrowych na spotkanie chorego kolegi,
- e) traktowanie chorego dziecka jako pełnoprawnego członka klasy,
- f) uwrażliwianie dzieci zdrowych na potrzeby i przeżycia dziecka chorego,
- g) uwrażliwianie dziecka chorego na potrzeby i przeżycia innych uczniów,
- h) motywowanie do kontaktów i współdziałania z innymi dziećmi,
- i) rozwijanie zainteresowań, samodzielności dziecka,
- j) dostarczanie wielu możliwości do działania i osiągania sukcesów,
- k) motywowanie do aktywności.

W sytuacji, gdy w szkole jest uczeń przewlekłe chory, nauczyciel powinien:

- a) pozyskać od rodziców (opiekunów prawnych) ucznia szczegółowe informacje na temat jego choroby oraz wynikających z niej ograniczeń w funkcjonowaniu;
- b) zorganizować szkolenie kadry pedagogicznej i pozostałych pracowników szkoły w zakresie postępowania z chorym dzieckiem na co dzień oraz w sytuacji zaostrzenia objawów czy ataku choroby;
- c) w porozumieniu z pielęgniarką lub lekarzem, wspólnie z pracownikami szkoły opracować procedury postępowania w stosunku do każdego chorego ucznia, zarówno na co dzień, jak i w przypadku zaostrzenia objawów czy ataku choroby.
- d) procedury te mogą uwzględniać m.in. przypominanie lub pomoc w przyjmowaniu leków, wykonywaniu pomiarów poziomu cukru, regularnym przyjmowaniu posiłków, sposób reagowania itp. Powinny też określać formy stałej współpracy z rodzicami (opiekunami) tego dziecka oraz zobowiązanie wszystkich pracowników placówki do bezwzględnego ich stosowania;
- e) wspólnie z nauczycielami i specjalistami zatrudnionymi w szkole dostosować formy pracy dydaktycznej, dobór treści i metod oraz organizację nauczania do możliwości psychofizycznych tego ucznia, a także objąć go różnymi formami pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- f) w przypadku nasilenia choroby u dziecka podczas pobytu w szkole dyrektor lub nauczyciel niezwłocznie informuje o zaistniałej sytuacji rodziców lub prawnych opiekunów.

1. DZIECKO Z ASTMĄ

Astma oskrzelowa jest najczęstszą przewlekłą chorobą układu oddechowego u dzieci. Istotą astmy jest przewlekły proces zapalny toczący się w drogach oddechowych, który prowadzi do zwiększonej skłonności do reagowania skurczem na różne bodźce i pojawienia się objawów choroby. Jednym z podstawowych objawów jest duszność jako subiektywne uczucie braku powietrza spowodowane trudnościami w jego swobodnym przechodzeniu przez zwężone drogi oddechowe. Gdy duszność jest bardzo nasiloną możemy zauważyć, że usta dziecka a także inne części ciała są zasinione. Konsekwencją zwężenia oskrzeli jest pojawienie się świszczącego oddechu. Częstym objawem astmy oskrzelowej jest kaszel. Najczęściej jest to kaszel suchy, napadowy, bardzo męczący. Zaostrzenie astmy może być wywołane przez: kontakt z alergenami, na które uczulone jest dziecko, kontakt z substancjami drażniącymi drogi oddechowe, wysiłek fizyczny, zimne powietrze, dym tytoniowy, infekcje.

Postępowanie:

- a) W przypadku wystąpienia duszności należy podać dziecku wziewny lek rozkurczający oskrzela zgodnie z zaleceniem lekarza.
- b) W przypadku objawów ciężkiej duszności należy podać jednocześnie 2 dawki leku w aerozolu w odstępie 10-20 sekund.
- c) Po wykonaniu 1 pierwszej inhalacji należy powiadomić rodziców dziecka o wystąpieniu zaostrzenia.
- d) W przypadku duszności o dużym nasileniu powinno się wezwać Pogotowie Ratunkowe. W czasie oczekiwania na przyjazd karetki pogotowia dziecko wymaga ciągłego nadzoru osoby dorosłej.
- e) Dodatkowo bardzo ważne jest zapewnienie dziecku spokoju oraz odizolowanie od osób trzecich.

Nakazy:

- a) Należy często wietrzyć sale lekcyjne.
- b) Dziecko, które ma objawy po wysiłku, powinno przed lekcją wychowania fizycznego przyjąć dodatkowy lek.
- c) Ćwiczenia fizyczne należy zaczynać od rozgrzewki.
- d) W przypadku wystąpienia u dziecka objawów duszności należy przerwać wykonywanie wysiłku i pozwolić dziecku zażyć środek rozkurczowy.

Zakazy:

- a) W okresie pylenia roślin dzieci z pyłkowicą nie mogą ćwiczyć na wolnym powietrzu oraz nie powinny uczestniczyć w planowanych wycieczkach poza miasto.
- b) Astma oskrzelowa wyklucza biegi na długich dystansach, wymagających długotrwałego, ciągłego wysiłku.
- c) W klasach, gdzie odbywają się lekcje nie powinno być zwierząt futerkowych.

Ograniczenia:

- a) Uczeń z astmą może okresowo wymagać ograniczenia aktywności fizycznej i dostosowania ćwiczeń do stanu zdrowia.
- b) Dziecko uczulone na pokarmy powinno mieć adnotacje od rodziców, co może jeść w sytuacjach, które mogą wywołać pojawienie się objawów uczulenia.

Obszary dozwolone i wskazane dla dziecka

- a) Dzieci chore na astmę powinny uczestniczyć w zajęciach z wychowania fizycznego, wysportowane dziecko lepiej znosi okresy zaostrzeń choroby.
- b) Uczeń z astmą nie powinien być trwale eliminowany z zajęć z wychowania fizycznego.
- c) Dzieci z astmą mogą uprawiać biegi krótkie, gry zespołowe, gimnastykę i pływanie.
- d) Dzieci z astmą mogą uprawiać większość sportów zimowych. Bardzo ważny jest dobry kontakt szkoły z rodzicami, po to, aby wspólnie zapewnić dziecku bezpieczne warunki nauki i pobytu w szkole. Pozwoli to zmniejszyć nadopiekuńczość rodziców a dziecku rozwijać samodzielność i zaufanie do własnych możliwości i umiejętności. Tylko współdziałanie szkoły z rodzicami i lekarzem prowadzącym pomoże prawidłowo funkcjonować dziecku z astmą oskrzelową w środowisku, gdzie spędza wiele godzin w ciągu dnia.

2. DZIECKO Z CUKRZYCĄ

Cukrzyca to grupa chorób metabolicznych charakteryzujących się hiperglikemią (wysoki poziom glukozy we krwi – większy od 250mg%). Obecnie w Polsce wśród dzieci i młodzieży dominuje cukrzyca typu 1 – ten typ cukrzycy ma podłoże genetyczne i autoimmunologiczne. Cukrzyca nie jest chorobą zakaźną, nie można się nią zarazić przez kontakt z osobą chorą. Najczęstsze objawy to wzmożone pragnienie, częste oddawanie moczu oraz chudnięcie. Cukrzyca nie jest chorobą, która powinna ograniczać jakiekolwiek funkcjonowanie ucznia, tylko wymaga właściwej samokontroli i obserwacji. Ćwiczenia fizyczne, sport i rekreacja połączone z ruchem są korzystne dla dzieci chorych na cukrzycę. Wspierają prawidłowy rozwój emocjonalny i społeczny, pomagają rozwijać samodyscyplinę, gratyfikują, dają przyjemność i satysfakcję. Najważniejszym problemem przy wykonywaniu wysiłku fizycznego u dzieci z cukrzycą jest ryzyko związane z wystąpieniem hipoglikemii (niedocukrzenia stężenie glukozy we krwi mniejsze niż 60 mg%). Do działań w ramach samokontroli należą: badanie krwi i moczu, zapisywanie wyników badań, prawidłowa interpretacja wyników badań, prawidłowe komponowanie posiłków, prawidłowe i bezpieczne wykonywanie wysiłku fizycznego, obserwacja objawów jakie pojawiają się przy hipoglikemii i hiperglikemii.

Objawy hipoglikemii – niedocukrzenia:

- a) Bładość skóry, nadmierna potliwość, drżenie rąk.
- b) Ból głowy, ból brzucha.
- c) Szybkie bicie serca.
- d) Uczucie silnego głodu/wstręt do jedzenia.
- e) Osłabienie, zmęczenie
- f) Problemy z koncentracją, zapamiętywaniem.
- g) Chwiejność emocjonalna, nietypowe zachowanie dziecka.
- h) Napady agresji lub wesołkowatości.
- i) Ziewanie/senność.
- j) Zaburzenia mowy, widzenia i równowagi.
- k) Zmiana charakteru pisma.
- l) Uczeń nielogicznie odpowiada na zadawane pytania.
- m) Kontakt ucznia z otoczeniem jest utrudniony lub traci przytomność.

Postępowanie przy hipoglikemii lekkiej - dziecko jest przytomne, w pełnym kontakcie, współpracuje z nami, spełnia polecenia:

- a) Sprawdzić poziom glukozy we krwi potwierdzając niedocukrzenie.
- b) Podać węglowodany proste (sok owocowy, coca-cola, cukier spożywczy rozpuszczony w wodzie lub herbacie, glukoza w tabletkach, płynny miód).
- c) NIE WOLNO zastępować węglowodanów prostych słodyczami zawierającymi tłuszcze, jak np. czekolada, ponieważ utrudniają one wchłanianie glukozy z przewodu pokarmowego.
- d) Ponownie oznaczyć glikemię po 10-15 minutach.
- e) Zawsze należy dążyć do ustalenia przyczyny niedocukrzenia.

Postępowanie przy hipoglikemii średnio – ciężkiej – dziecko ma częściowe zaburzenia świadomości, pozostaje w ograniczonym kontakcie z nami, potrzebuje bezwzględnej pomocy osoby drugiej:

- a) Oznaczyć glikemię i potwierdzić niedocukrzenie.
- b) Jeżeli dziecko może połykać podać do picia płyn o dużym stężeniu cukru (np. 3-5 kostek cukru rozpuszczonych w ½ szklanki wody, coli, soku).
- c) Jeżeli dziecko nie może połykać postępujemy tak jak w przypadku glikemii ciężkiej.

Postępowanie przy hipoglikemii ciężkiej – dziecko jest nieprzytomne, nie ma z nim żadnego kontaktu, nie reaguje na żadne bodźce, może mieć drgawki.

Dziecku, które jest nieprzytomne **NIE WOLNO** podawać niczego do picia ani do jedzenia!!!

- a) Układamy dziecko na boku.
- b) Wstrzykujemy domięśniowo glukagon, jest to zastrzyk ratujący życie.
- c) Wzywamy pogotowie ratunkowe.
- d) Kontaktujemy się z rodzicami dziecka.
- e) Dopiero gdy dziecko odzyska przytomność (po podaniu glukagonu powinno odzyskać przytomność po kilkunastu minutach) i jeżeli dziecko będzie w dobrym kontakcie można mu podać węglowodany doustnie (sok, cola, tabl. glukozy).

U dzieci leczonych pompą:

- a) Zatrzymaj pompę.
- b) Potwierdź hipoglikemię.
- c) Jeżeli dziecko jest przytomne podaj węglowodany proste.
- d) Oczekaj 10-15 minut i zbadaj ponownie poziom glukozy we krwi, jeżeli nie ma poprawy podaj ponownie cukry proste.
- e) Jeżeli objawy ustąpią i kontrolny pomiar glikemii wskazuje podnoszenie się stężenia glukozy, włącz pompę i podaj kanapkę lub inne węglowodany złożone.
- f) Jeżeli dziecko jest nieprzytomne lub ma drgawki połóż je w pozycji bezpiecznej, podaj domięśniowo zastrzyk z glukagonu i wezwij karetkę pogotowia. Po epizodzie hipoglikemii nie zostawiaj dziecka samego! Dziecko nie może podejmować wysiłku fizycznego dopóki wszystkie objawy hipoglikemii nie ustąpią!

Objawy hiperglikemii

- a) Wzmoczone pragnienie, potrzeba częstego oddawania moczu.
- b) Rozdrażnienie, zaburzenia koncentracji.
- c) Złe samopoczucie, osłabienie, przygnębienie, apatia. Jeżeli do ww. objawów dołączają: ból głowy, ból brzucha, nudności i wymioty, ciężki oddech. może to świadczyć o rozwoju kwasicy cukrzycowej. Należy wtedy bezzwłocznie zbadać poziom glukozy i skontaktować się z rodzicami lub wezwać pogotowie.

Postępowanie przy hiperglikemii

- a) Podajemy insulinę (tzw. dawka korekcyjna),
- b) Uzupełniamy płyny (dziecko powinno dużo pić, przeciętnie 1litr w okresie 1,5-2 godz., najlepszym płynem jest niegazowana woda mineralna),
- c) Samokontrola (badanie moczu na obecność cukromoczu i ketonurii, po około 1 godz. należy dokonać kontrolnego pomiaru glikemii),
- d) W razie stwierdzenia hiperglikemii dziecko nie powinno jeść, dopóki poziom glikemii nie obniży się.

Niezbędnik szkolny, czyli co uczeń z cukrzycą zawsze powinien mieć ze sobą w szkole:

- a) pen – „wstrzykiwacz” z insuliną;
- b) pompę insulinową, jeżeli jest leczone przy pomocy pompy;

- c) nakłuwacz z zestawem igieł;
- d) glukometr z zestawem pasków oraz gazików;
- e) plastikowy pojemnik na zużyte igły i paski;
- f) drugie śniadanie lub dodatkowe posiłki przeliczone na wymienniki np. przeznaczone na „zabezpieczenie” zajęć wf w danym dniu;
- g) dodatkowe produkty – soczek owocowy, tabletki z glukozą w razie pojawienia się objawów hipoglikemii,
- h) telefon do rodziców;
- i) informację w postaci kartki lub bransoletki na rękę, która informuje, że dziecko choruje na cukrzycę;
- j) glukagon (zestaw w pomarańczowym pudełku).

Szkolny kodeks praw dziecka z cukrzycą – każdemu dziecku z cukrzycą typu 1 należy zapewnić w szkole:

- a) możliwość zmierzenia poziomu glukozy na glukometrze w dowolnym momencie – także w trakcie trwania lekcji;
- b) możliwość podania insuliny;
- c) możliwość zmiany zestawu infuzyjnego w przypadku leczenia osobista pompą insulinową w odpowiednich warunkach zapewniających bezpieczeństwo i dyskrecję;
- d) właściwe leczenie niedocukrzenia zgodnie ze schematem ustalonym z pielęgniarką szkolną i rodzicami dziecka;
- e) możliwość spożycia posiłków o określonej godzinie, a jeśli istnieje taka potrzeba, nawet w trakcie trwania lekcji;
- f) możliwość zaspokojenia pragnienia oraz możliwość korzystania z toalety, także w czasie trwania zajęć lekcyjnych;
- g) możliwość uczestniczenia w pełnym zakresie w zajęciach wychowania fizycznego oraz różnych zajęciach pozaszkolnych, np. wycieczkach turystycznych, zielonych szkołach.

3. DZIECKO Z PADACZKĄ

Padaczką określamy skłonność do występowania nawracających, nie prowokowanych napadów. Napadem padaczkowym potocznie nazywamy napadowo występujące zaburzenia w funkcjonowaniu mózgu objawiające się widocznymi zaburzeniami, zwykle ruchowymi. Niekiedy jedynym widocznym objawem napadu są kilkusekundowe zaburzenia świadomości. Napady padaczkowe dzieli się na napady pierwotnie uogólnione oraz napady częściowe (zlokalizowane).

Napady pierwotnie uogólnione:

- a) Napady nieświadomości, najczęściej kilkusekundowa utrata kontaktu z otoczeniem. Atypowym napadom nieświadomości mogą towarzyszyć mruganie lub gwałtowne ruchy o niewielkim zakresie w obrębie ust.
- b) Napady atoniczne – napad spowodowany nagłym i krótkotrwałym obniżeniem napięcia mięśniowego w określonych grupach mięśni.

- c) Napady toniczne – występuje głównie u małych dzieci zazwyczaj podczas zasypiania lub budzenia; charakteryzuje się nagłym, symetrycznym wzrostem napięcia mięśni w obrębie kończyn i tułowia.
- d) Napady toniczno-kloniczne – w fazie tonicznej dochodzi do nagłej utraty przytomności, skurczu mięśni, zatrzymania oddechu; faza kloniczna charakteryzuje się rytmicznymi, gwałtownymi skurczami mięśni kończyn i tułowia, następnie przechodzi w kilkuminutową śpiączkę.
- e) Napady kloniczne – napady głównie u niemowląt i małych dzieci, częściej w przebiegu gorączki, cechują je symetryczne skurcze mięśni kończyn występujące seriami.
- f) Napady miokloniczne – charakteryzują się gwałtownymi synchronicznymi skurczami mięśni szyi, obręczy barkowej, ramion i ud przy względnie zachowanej świadomości chorego.

Napady częściowe

- a) Napady częściowe z objawami prostymi –świadomość w czasie napadów jest na ogół zachowana, zwykle napady dotyczą określonej okolicy np. ręki lub ust.
- b) Napady częściowe z objawami złożonymi – niektórym napadom mogą towarzyszyć zaburzenia świadomości o charakterze omamów i złudzeń; pacjent ma wrażenie, że już znajdował się w danej sytuacji życiowej lub przeciwnie, że nie zna sytuacji i przedmiotów, z którymi w rzeczywistości się już stykał, do tego typu napadów zaliczane są także napady psychoruchowe z towarzyszącymi im różnymi automatyzmami (cmokanie), u dzieci mogą niekiedy występować napady nietypowe, manifestujące się klinicznie bólami brzucha, głowy, omdleniami, napadami lęku itp.
- c) Napady częściowe wtórnie uogólnione – rozpoczyna się zwykle od napadowych mioklonicznych lub klonicznych skurczów ograniczonych do określonych grup mięśni, aby następnie rozprzestrzenić się i doprowadzić do wtórnie uogólnionego napadu toniczno-klonicznego (tzw. napadu dużego).

Leczenie padaczki jest procesem przewlekłym, wymaga systematycznego, codziennego podawania leków. Nagłe przerwanie leczenia, pominięcie którejś dawki, może zakończyć się napadem lub stanem padaczkowym. Z tego powodu tak ważne jest, aby pacjent mógł systematycznie przyjmować leki. W trakcie włączania leczenia lub jego modyfikacji dziecko może wykazywać objawy senności, rozdrażnienia, zawrotów głowy.

W razie wystąpienia napadu należy:

- a) przede wszystkim zachować spokój;
- b) ułożyć chorego w bezpiecznym miejscu w pozycji bezpiecznej, na boku;
- c) zabezpieczyć chorego przed możliwością urazu w czasie napadu – zdjąć okulary, usunąć z ust ciała obce, podłożyć coś miękkiego pod głowę;
- d) asekurować w czasie napadu i pozostać z chorym do odzyskania pełnej świadomości.

Nie wolno:

- a) podnosić pacjenta;
- b) krępować jego ruchów;
- c) wkładać cegółkolwiek między zęby lub do ust.

Pomoc lekarska jest potrzebna, jeżeli był to pierwszy napad w życiu lub napad trwał dłużej niż 10 minut albo jeśli po napadzie wystąpiła długo trwająca gorączka, sugerująca zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych. Dzieciom chorym na padaczkę trudniej jest wykorzystać

w pełni swoje możliwości edukacyjne z przyczyn medycznych i społecznych. Narażone są na wyższy poziom stresu wynikający z obawy przed napadem i komentarzami, stąd też częściej występują u nich cechy zespołu nadpobudliwości psychoruchowej, trudności w czytaniu i pisaniu oraz inne trudności szkolne. W razie narastających trudności szkolnych, trzeba zapewnić dziecku możliwość douczania, zorganizować odpowiednio czas na naukę, z częstymi przerwami na odpoczynek, modyfikować i zmieniać sposoby przyswajania wiadomości szkolnych. Nie należy z zasady zwalniać dziecka z zajęć wychowania fizycznego ani z zabaw i zajęć ruchowych w grupie rówieśników. Należy jedynie dbać o to, aby nie dopuszczać do nadmiernego obciążenia fizycznego i psychicznego. Gdy zdarzają się napady, dziecko powinno mieć zapewnioną opiekę w drodze do i ze szkoły.

Podstawa prawna

1. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo Oświatowe
2. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty
3. Ustawa z 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw
4. Ustawa z 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym
5. Ustawa z 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny
6. Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich z dnia 26 października 1982 r.
7. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE
8. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi
9. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii
10. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej
11. Ustawa z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych
12. Ustawa z 12 kwietnia 2019 r. o opiece zdrowotnej nad uczniami
13. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2015 r. w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii
14. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 stycznia 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii.
15. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach

16. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach
17. Statut Szkoły

Dodatkowe wytyczne

„Bezpieczna Szkoła. Procedury reagowania w przypadku wystąpienia wewnętrznych i zewnętrznych zagrożeń fizycznych w szkole” opracowane przez Departament Wychowania i Kształcenia Integracyjnego Ministerstwa Edukacji Narodowej